

.....

HANÍFÍ DÜŞMEZ

ÖYKÜLERİYLE

URFA

TÜRKÜLERİ!

KALIRU YAYINLARI

1995

1

B R NC BASIM
A USTOS 1995

*Bu kitapta yer alan türkülerin
öyküleri izinsiz olarak kısmen,
tamamen veya de i tirilerek
alintılanamaz.*

steme Adresi: P.K. : 175 ANLIURFA

D ZG BASKI
ÖZDAL BASIM YAYIM T.C. LTD. T.
TLF: 313 29 34-313 29 35
FAX : 312 48 90
ANLIURFA

HANIFI DÜ MEZ

1959 Yılında Urfa'da doğdu. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Urfa'da tamamladı. Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. Sivas, Konya, Rize illerinde öğretmenlik yaptı. Dergi ve jurnalleri Harran ve Anzılha dergilerinde yayınlandı. Mahalli gazetelerde yazılar yazdı. 1992 yılından beri Türkiye Yazarlar Birliği üyesi olan Dümez, İngilizce biliyor. Vanlıurfa Mahalli Çocuk Oyunları adlı kitabını 1994 yılında yayınladı. TRT Oyun Bahçesi Çevre Kulübü üyesi de olan Dümez'in yayınlanmaya Hazır Lili adlı şiir kitabı bulunuyor.

ÖNSÖZ

URFA TÜRKÜLERİ VE ÖYKÜLERİ ÜZERİNE

Bir önceki kitabımda Urfa'nın zengin bir halk kültürüne sahip olduğunu belirtmiştim. Urfa türküleri ve öyküleri de bunun en belirgin kanıtı olacak. Türkülerin öyküleri ve sözlerinin derlenmesi sırasında en büyük desteğim arkadaşım Hüseyin Güzel oldu. Bugüne kadar Urfa musikisini tekeline almak isteyenler, Hüseyin Güzel gibi bir canlı kaynağı nedense görmezlikten geldiler. Gerek türkü sözleri ve gerekse öykülerin anlatımını büyük bir sabırla yaptı. Sanıyorum bu kitabım da Şanlıurfa Çocuk Oyunları adlı kitabım gibi hem yerel hem de ulusal bir boşluğu dolduracak mahiyette. Yine de en doğru kararı bu kitabın okuyucuları verecek. Urfa açık ve büyük bir konservatuar gibi. Sokağında yürüyen simitçiden, yoğurt satan yoğurtçudan, ezme satan ezmeçiden, aspalya (palıza) satan palızacıdan, hamamda yıkanan müşteriye kadar herkesin ağzında ya bir hoyrat ya bir uzun hava ya da bir türkü vardır. Ama bu türküler, hoyratlar, uzun havalar bir makam geleneğinde söylenir. Türkü sözlerini biz Urfalica yazmaya çalıştık. Öykülere gelince öyküleri herkesin okuması ve anlaması bakımından İstanbul Türkçesiyle yazdık. Kişilerin konuşmalarını Urfalica yazmak zorunda kaldık. Onları İstanbul Türkçesiyle yazamazdık.

Bu kitabın yazılış amaçlarından biri bugüne kadar kıyıda köşede kalmış kişi ve türküleri tozlanmış raflardan, hasır altlarından ve metruk kıyılardan kurtarmak, biri de beste-

cisi belli olan eserleri anonim diye kolaycılığa kaçmadan, yiğidin hakkını yiğide vermeye çalışarak yazmaktı. Bunu yapabildiğimiz ölçüde kendimizi bahtiyar hissedeceğiz. Türkiye'de ömrünü halk müziğine adanmış olmasına rağmen ismi bilinmeyen birçok insan vardır. Biz bunları da biraz ortaya çıkarmak ve onları kamuoyuna tanıtmak istedik. Öyküler öğrenilsin istedik. Buna rağmen anonim olanların altına isim yazamadık. Bilinmeyen bazı isimleri kamuoyuna tanıtılabilsen, görevimizi yaptığımız kanaatine varacağız. Bestecisi bilinen bestelerin altına 'geleneksel' ibaresini düşme kolaylığını seçmedik. Buna rağmen yanlışlarımız, hatalarımız olabilir. Varsa düzeltereğimizi burada söylüyoruz. Urfa ağzının ve Urfa kültürünün üç beş kaynak kişisi yoktur. Urfa'da yediden yetmişe herkes kaynaktır. Zannedilmesin ki yedi yaşında bir çocuk türkü söyleyemez, hoyrat okuyamaz, çiğköfte yoğuramaz. Herkes aynı dili aynı araçları kullanabilir, ama türkü söylerken lezzet almıyorsa ve dinleyene enfes bir tat veremiyorsa yanlış kendinde aramalıdır. Urfa'da yedi yaşındaki çocuk: "Mozart gibi nasıl beste yapılır?" diye kimseye sormaz. Bu nedenle Urfa türkülerinin, hoyratlarının ve uzun havalarının tadı ayrıdır. Halk müziğinde beste yasağı, bazı müzisyenleri yıllarca derlemeci konumuna itti. Biz, bu da biraz kırılın istedik.

Bu konudaki çalışmalarımızı sizden alacağımız destekle sürdürmekte kararlıyız. Yararlandığımız yazılı ve sözlü kaynakları kitabın sonuna ekledik. Ayrıca saha taraması da yaptık. Değişik şahıslarla konuştuk. Yardımcı olan herkese sonsuz teşekkürler, diyoruz.

t ü r k ü l e r i m i z

**Damla damla yo rulmu
Dü üm dü üm yazılmı
Çeyiz sandıklarında saklı türkülerimiz**

Sevdikçe ba ı dönen

^

Bir içim su türkülerimiz

**Göz nuru alın teri
Dantel dantel i lemeli
Bestesi yar dilinde türkülerimiz
Kızkarda ımıh sürmedanlı ı
Gelin bacımın ipek mendili türkülerimiz**

Gök yüzünün raks eden yıldızı
Ebem kuşağının yedi rengi
Gönül yarası türkülerimiz

Yara selâm götüren
Yardan selâm getiren türkülerimiz

Bir damla gözyaşı
Bir tutam sevgi
Mezartaşlarında yazılı türkülerimiz

Sessiz ağladığımız
Sessiz yeşerdiğimiz türkülerimiz

Nal sesleriyle güftelenmiş
At kışnemeleriyle bestelenmiş
Şahin bakışlı türkülerimiz

Arslan yürekli
Kartal kanatlı türkülerimiz

Kına gecelerinde söylediğimiz
Söylerken ağladığımız
Gönül tellerinin mızrabı türkülerimiz

Yudum yudum içtiğimiz
İçtikçe susadığımız türkülerimiz.

EYVAH MEMOŞ

Memoş, Urfa'da çok zengin bir ağanın tek çocuğudur. Bir gün Emoş isminde bir kıza aşık olur. Emoş'u istemesi için babasından ricada bulunur. Babası kabul eder ve kıızı istemeye gider. Fakat Emoş'un çok güzel bir kız olduğunu görünce kendisi de kıza aşık olur. Orada kıızı oğlu Memoş'a istemekten vazgeçer. Kıız evinden dönen baba, oğlunu Harrankapı Kahvesi'nin içinde gururuyla oynayacak şekilde kahve kürsüsüyle döver. Bu haksızlığa dayanamayan ve cemaat içinde gururu kırılan Memoş, alır başını Elaziğ'a gider.

O sevdayla gurbet ellerde Emoş'un aşkıyla yanıp tutuşur. Sarhoş ve berduő biri olur çıkar. Memoş'un babası gider, Emoş'u kendisine ister. Memoş'un babası Emoş'u almak için takıları, fıstıklığı, bir katar deveyi gözden çıkarır. Emoş'u almak için ne isteniyorsa verir. Bir de başlık parası tabii. Memoş Elaziğ'da sabahlara kadar sarhoş bir şekilde, Elaziğ sokaklarında gezinir, durur. Bir gün yine Elaziğ sokaklarında sendeleye sendeleye gezinirken, sabah vaktinde

yüksek sesle "Ey Emoş'um Emoş'um / Ben sana vurulmuşum." der. Hanımının ismi Emoş olan biri olsa olsa bu herif hanımına laf atıyordur, diye düşünür. Penceresini açan adam, çiftle Memoş'u arkasından vurur. Memoş hemen orada ölür. Memoş'un ölümü Emoş'a duyurulunca, Emoş bir haftalık yolculuktan sonra kendisini Memoş'un mezarına atar. Mezarın topraklarını başına savurmaya ve ellerini yumruk yaparak göğsüne sağlı sollu vurmaya başlar. Yüzünü tırmalar ve kan içinde bırakır. Ağlayarak şivan eder. Kaderine serzenişte bulunur. Ama artık iş işten geçmiştir. Aşkleri, dillerde kalacak şekilde türküleşir.

Pencereden bir taş geldi
Ben zannettim Memoş geldi
Kör olasan Bekir Hoca
Başımıza ne iş geldi

Eyvah Memoş Eyvah
Ne olur uyan halıma bak

Bahçalarda yeşil yaprak
Memoş giymiş kara kalpak
Gel sarılag, biz bir yatag
Sonumuz da kara toprak

Eyvah Memoş Eyvah
Ne olur uyan halıma bak

EY HAMAMCI

Urfa'nın sayılı asil ağalarından biri, bir gün daracık sokaktan geçerken çok güzel bir kızla karşılaşır. Bir görüşte bu kıza aşık olur, hemen kızın peşine düşer ki, kızın evini tanıyıp onu istesin. Yanında iki kadın daha bulunan kız, köşeyi dönünce aniden kaybolur. Ağa, sağa sola koşar, etrafına bakınır, kızın bir türlü hangi eve girdiğini tesbit edemez. O civardaki kapılara kulak verir, kapı deliklerinden bakar, nafile bir şey anlayamaz. Biraz ilerdeki kapıya yaklaşır. Bakar içten sesler geliyor. İhtimal ki bu eve girdi, diye düşünür. Kapının önünde uzaktan uzağa ve sabahtan akşama kadar bekler. Bir türlü o kız çıkmaz. Bir müddet daha bekledikten sonra kapıyı biri açar. Kapıyı açana : "Buraya çok güzel bir kız, yanında iki avratla geldi mi?" diye sorar. Ağa, buranın hamam olduğunu bilmemektedir. Soranın ağa olduğunu bilen hamamcı, hamamın kapısını kilitleyerek : " Burası ev değil, hamam" diye cevap verir. Hamama kimlerin girip çıktığını izlemenin zor olduğunu söyler. Ağa hamamcının bu yanıtından sonra hamamcıya şöyle seslenir:

"Ey hamamcı hamamına güzellerden kim gelir

Ne bileyim beg efendim günde yüz bin can gelir.

İçlerinde önde sultan, arkasında çiftte halayık gelir."

Ağayla hamamcının yukarıdaki atışmasının ardından ağa aşık olduğu kızın asil bir ailenin kızı olduğunu anlar ve onu aramaya koyulur.

HERKES İÇİN ÖLÜM BİR GÜN

"Mehmet Çine" ismiyle maruf bir şahıs oldukça içli meclis efendisi, oturup kalkmasını, yerinde konuşmasını bilen çelebi bir insandı. Anlamalı müzik eserlerinin de sahibi olan bu zat, sol eliyle cümbüş çalardı. Müzik sohbetlerinin ve sıra gecelerinin aranan ismiydi. Mehmet Çine, kambur olduğu için her çağrılan yere gidemezdi. Rahat hareket edemediği için sakatlığı kendine dert edinir. Kendi halini cümbüşüyle dertleşerek acılarını paylaşır ve azaltmaya çalışırdı. Duygular, cümbüşün tellerinden içli ve yanık dökülürdü.

Herkes için ölüm bir gün
Benim için neden her gün
Bıktım artık bu hayattan
N'olur beni sağ sağ gömün.

Ne yarım var, ne yurdum var
Ne bir dostum, ne kimsem var
Böyle hayat neye yarar

Yeter bu çektiğim yeter
Günüm ah etmekle geçer
Felék zulüm yapmak için
Sanki arar beni seçer

Ne yarım var, ne yurdum var
Ne bir dostum, ne kimsem var
Böyle hayat neye yarar

HÜLYAM

Urfa'da çok zengin bir ailenin Hülya adında bir kızı varmış. Kız babasının zenginliğinden ziyade, güzelliğiyle çevrede nam salmış. Onu gören gözler, güzelliği karşısında büyülenir ve şaşkına dönermiş. Gencin biri bu kıza aşık olmuş. Kendi kendine hayaller kurarak bu kızla evlenmeyi tasarlamış. Kıza olan sevgisine dayanarak kıızı istemeye karar vermiş. Çünkü onun tasarladığı dünyada, kızın da kendisi gibi onu sevdiğini zannedermiş. Oysa tek yanlı aşkıdan habersiz, sevilmeden sevmenin seraplar peşinde koşmak olduğunu bilmezmiş. Kız evine kim gider, kıızı isterse kıızı evinden sürekli oğlana red cevabı gelirmiş. Kız evine oğlanın aşkı, kuru ve yavan gelmiş. Oğlan buna rağmen son sözü kızın ağzından duymak istemiş. Kıızı fakir olan oğlanı reddetmiş. Ona dirsek çevirerek son sözü söylemiş. Çevredeki yakınları oğlanı teselli ederek her şey dengi dengine derlermiş. Oğlan biçare sonunda aşağıdaki dizeleri yazar ve bir aşkın türküsü böylece doğmuş olur.

Yeşil gözlere yandım
Benim olacak sandım
Ne kadar vefasızmış
Yazık sana inandım.

Hülyam neden böyle
Hülyam derdini söyle
Aşkın beni yakmasın
Sana eller bakmasın

Tut gönül ırmağını
Sana doğru akmasın
Hülyam neden böyle
Hülyam dardını söyle

GÜL AĞACI DAŞLANIR MI?

Topal Halaf, Seyfettin Sucu'nun arkadaşıdır. Seyfettin Sucu Halaf'a değer verir ve onun hatalarını görmezlikten gelir. Halaf'a defalarca hatalarını kırmadan anlatmaya çalışan Seyfettin Sucu'yu Halaf anlamaz. Kendisini pişkinliğe vuran Halaf: "Ne dersen de, sen demedin, ben duymadım." tavrıyla kendi bildiğini okumaya ve yapmaya devam eder. Seyfettin rahmetli, Halaf'ı iyilikte gözetir, kötülükten korur. Fakat Halaf'ta vefa olmadığını görür. Çünkü Halaf ileri geri konuşmaktadır. Arkadaşının yaptığını duyan rahmetli Seyfettin Sucu, kızar. Fakat Halaf alacak gibi değildir. 'Huylu huyundan vazgeçmez.' misali bir türlü huyunu suyunu değiştirmez. Bunun üzerine Seyfettin Sucu bu vurdumduymaz, sözden almaz arkadaşına bu türküyle nasihatte bulunur. Türkünün sözleri şöyledir:

Gül ağacı daşlanır mı
Arsız insan yaşlanır mı
Parama çok kıymet veren
Bir can ile yaşlanır mı

Sevme demedim mi sana
Sev gör neler etti bana
Seversen pişman olursun
Ben bile acımam sana

Akşam olur sel akıyor
Beni burdan kurtar diyor
Benden başka bin dostu var
Ayıl kardaş aldatıyor

Sevme demedim mi sana
Sev gör neler etti bana
Seversen pişman olursun
Ben bile acımam sana

BİR ODA YAPTIRDIM HURMA DALINDAN

Urfa'da çok güzel bir kız ve bu kızın bir de amcası oğlu varmış. Kızın babası zengin, oğlanın babası fakirmiş. Oğlan amcası kızını çok severmiş. Oğlanın babası kızın babasının büyüğümüş. Kardeşinin kızını oğluna istemiş. Kızın babası kızının daha gelinlik çağına basmadığını ve küçük olduğunu söylemiş, biraz beklemelerini istemiş. Aradan birkaç ay geçtikten sonra oğlanın babası ölmüş, delikanlı bir yıl sonra da annesini kaybetmiş. Oğlan hem annesiz hem de babasız kalmış. Oğlan kimsesiz kalmasına rağmen kendisini çevresine sevdirmeyi başarmış. Bazı yakın arkadaşları aracı olmuşlar ve amcası kızını oğlana tekrar istemişler. Oğlanın amcası, kızını oğlana vermeyi vadedmiş fakat çok ağır şartlar ileri sürmüştü. Oğlanın arkadaşları bütün bu şartları kabul etmişler. Urfa bütün ticaret yollarının kavşağında bulunduğu için kervanlar ve bezirganların uğrak yeriymiş ve ayrıca Arabistan'a yakınmış. Oğlanın arkadaşları aralarında para toplayarak oğlanın bütün çeyizini ve ev sergisini tanzim etmişler, evini dayamış ve gerdek odasının etrafını hurma dallarıyla süsleyip içini de acem şallarıyla döşemişler. Oğlanın odası yüksek bir yerdeymiş ve yanında da bir pınar akarmış. Gelin geldiği gece kurban kesilir. Fakat oğlanın arkadaşları bu adeti bozarak bir çift kurban kesmişler. Evliliğin üçüncü gecesini bir sancı tutmuş. İmkanlar o günün şartlarında kıtmış. Oğlan gidip amcasını çağırıp gelene kadar gelin bu sancıdan ölmüş. Bunun üzerine oğlan bu türküyü orada dile getirmiş:

Bir oda yaptırdım hurma dalından
İçini döşedim Acem şalından
O da benim değil ahbap malından

Haydi güzelim gel beri
Yeşil Bursa'nın dilberi
Seni görenler çalarlar
Olurum Vallahi deli

Bir oda yaptırdım yüceden yüce
İçinde yatmadım üç gün üç gece
Çifte kurbanlar kestirdim o gece

Haydi güzelim gel beri
Yeşil Bursa'nın dilberi
Seni görenler çalarlar
Olurum Vallahi deli

Bir oda yaptırdım pınar başında
Bir yarım var on üç on dört yaşında
Ne durursun çapkın çapkın karşımda

Haydi güzelim gel beri
Yeşil Bursa'nın dilberi
Seni görenler çalarlar
Olurum Vallahi deli

KÖVÜN DEVELERİ

Urfa'da develeri çok aşiretlerden birinin çok güzel bir kızı varmış Günlere bir gün garip bir genç adam aşiret reisinin çadırına misafir olmuş. Aşiret reisinin kahvecisiyle birlikte yatar kalkarmış. Aşiretler yazın yaylaya çıkar, kışın köyde oturlarmış. Reisin çadırı büyük, gelenin gidenin sayısı çokmuş. Aşiret reislerinin çadırları "harem" ve "oda" olmak üzere iki kısma ayrılır. O sahipsiz garip oğlan çadırın "oda" kısmında kalırmış. Bir gece akşam yemeğinden sonra, aşiret reisinin dikkatini çeker sahipsiz genç adam. Reis hemen kahvecisini çağırarak, bu gencin kim olduğunu sorar. Kahveci, gencin kimsesiz olduğunu ve iki üç aydan beri yanında barındığını reisine anlatmış. Reis oğlanı çağırarak, "Neyin nesisen, nerden gelisen? Neriye gidisen?" diye sormuş. Oğlan da kahvecinin dediği gibi kimsesiz ve garip biri olduğunu anlatmış. Aşiret reisi oğlanın terbiye ve ahlakını beğenmiş ve onu zaman zaman çadırın "harem" tarafına iş yapmak için göndermiş. Oğlan bir kez reisin kızı ile karşılaşmış ve reisin kızına aşık olmuş. Fakat aşkını içinde gizlemiş. Yayla zamanı geldiğinde hem reis hem de sürü sahipleri yaylaya çıkarmış. Reis gençten emin olduğu için onu köyde bırakmış. Onlara yetecek kadar yiyecek de bırakan reis, bazen bu yiyecek teminini unutmuş. Genç biçare, yine bir gün açlık bir yandan, kıza olan aşkı bir yandan bu türküyü söylemiş. Aşiret reisi yayladan, bir iş için köye döndüğünde, oğlanın kendisine olan sadakatini anlamak için başka bir eve misafir olmuş. Misafir olduğu ev sahibinden gencin durumunu sormuş ve öğrenmek istemiş. Ev sahibi gencin dürüstlüğünden bahset-

miş. Reis gizlice misafir olduğu evden kalkarak kendi evine gelmiş. O sırada sahipsiz, garip genç de bu türküyü mırıldanmaktaymış:

Kövün develeri çekilir dağa
Anası hatındır, babası ağa
Kövün devesi çoh, bilmem kim sağa

Zalım babay beni kövde birahtı
Derdim çoh, dermansız derde birahtı.

Kövün develeri gider geç gelir
Heftadan haftıya karnı aç kalır.

(Kövün adetleri niye güç gelir?)
Zalım babay beni kövde birahtı
Derdim çoh, dermansız derde birahtı.

Aşiret reisi türküyü duyar, genci yanına çağırarak bu türküyü neden söylediğini sorar. Genç de tanınmış bir aşiret reisinin oğlu olduğunu ve bir meseleden dolayı sıkılarak, buralara kadar geldiğini ve kendisine sığındığını açıklamış. Haremde kızını görerek ona aşık olduğunu söylemiş.

Reis oğlanın babasını tanımış ve kendisinin dostu olduğunu anlamış. Oğlandan habersiz babasına bir mektup göndermiş. Ona oğlunun yanında olduğunu ve kızını da oğluna vereceğini yazmış. Birkaç gün sonra oğlanın babası bir kafile ve bol hediyeyle çıkagelmiş. Davullar, zurnalar kırk gün kırk gece çalmış. Reisin kızıyla oğlanın düğünü görkemli bir şekilde gerçekleşmiş. Oğlanın babası oğlu ve gelinini kabileyle birlikte alarak köyüne geri dönmüş. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine.

BİR SINIFTA OKURKEN

Mehmet, İlk okulda çok iyi anlaştığı kız arkadaşıyla sürekli birlikte, ikisi bir elmanın adeta yarısı gibidirler. Kalben birbirine yakın olan bu iki arkadaş, bazen birlikte oyun oynarlar. Yöremizde bir kızın bir erkekle oynaması yadırganmasına rağmen, Mehmet'le kız arkadaşı zaman zaman bir araya gelerek oyun oynamaktadırlar. Bazen kız arkadaşı erkekler tarafından oynanan bir erkek oyununa iştirak ederdi. Vakitli vakitsiz birbirlerinin evlerine girer, çıkarlar. Mahalle sakinleri bunların bu halini görünce, Ferhat ile Şirin misali bunların samimiyetine dalaşmaya çalışırlar. Mehmet ile kız arkadaşı aralarında oluşan aşktan habersiz, bacı kardeş olduklarını sanırlar. Gerçek aşıkların kendileri olduklarını ve birbirlerine sevdalandıklarını bilmezler.

Aradan yıllar geçer, Bir gün şehir içi minibüsüne binen Mehmet, kambur olması nedeniyle, sırtını şoföre ve yüzünü arka mindere gelecek şekilde çevirir ve oturur. İşte tam bu sırada ne görsün, çocukluk aşkı yanında çocuklarıyla beraber arka sırada oturmuştur. Mehmet'le gözgöze gelir. Birbirlerine bakarken gözlerinden yaşlar akmaya başlar. O eski

sevdanın izleri kaybolmamıştır. Konuşamazlar. Yalnız ağlayarak birbirlerinin gözlerine, engine bakarcasına bakarlar. Ayrılığın acısına dayanamayan Mehmet kendisini toparlamaya çalışsa da, gözyaşlarını tutamaz. Minibüsten inerken gayri ihtiyari dudaklarından bir türkünün sözleri dökülür. Türkünün sözleri şöyledir :

"Bir sınıfta okurken, hep resmini çizirdim
Ben seni şimdi değil, çocuktan severdim.
Bazen gelirdin bize, bazen gelirdim size,
Mahallede komşular aşık derlerdi bize.

Seni bir gün görmezsem, deli gibi arardım
Aşık gibi diyemem, kardeş gibi severdim.
Şimdi artık elinsin, el evinde gelinsin
O tertemiz aşkımla, dünya ahret bacımsın."

İKİ BACI DURMUŞ BACADAN BAKAR

Urfa'da güzel, gamzeli yanaklı, birbirine benzeyen, iki bacı varmış. Bunlar evlerinin penceresinden sürekli gelip geçene bakarlarmış. Bir gün sokaktan geçen bir genç ikisini birden görünce, onlara hayran olmuş. Genç kızların evinin önünden geçerken başlamış "İki bacı durmuş bacadan bakar" türküsünü söylemeye. Kızlar bu türküyü işitince, bu gence "Evimin önünden gelip geçersin." türküsüyle mukabelede bulunmuş.

İki bacı durmuş, bacadan bakar
Görèn aşıkların bağrını yakar
Gamzen cellat olmuş çok canlar yakar

Şahbudak'ın bağında vurdular beni
Yarın çevresine sardılar beni.

Evimin önünden gelip geçersin
Çekme hançerini kanım saçarsın
Ne beni alırsın, ne vazgeçersin.

Şahbudak'ın bağında vurdular beni
Yarın çevresine sardılar beni.

ÇOBAN KIZI

Bir köyde köyün ağası, ağanın da yetişmiş bir oğlu varmış. Ağanın oğlu mahiyetinde çobanlık yapan şahsın kızına aşık olmuş. Kızın bu aşktan haberi yokmuş. Bir gün kız sırtına aldığı su dolu testisiyle pınardan dönerken ağanın oğluyla karşılaşmış. Oğlan çoban kızına tebessüm etmiş, fakat kız bu gülüşten bir şey anlamamış. Karşılaşmalar devam etmiş. Oğlan bir türlü kıza içini açamamış. Açamayışının nedeni çobanın cesur ve mert olmasıymış. Bir gün oğlan pınar başına giderek bir köşeye gizlenmiş. Kız gelince orada başlamış bu türküyü söylemeye. O sıralarda koyunları otlatmakta olan çoban, ağa oğlunun söylediği bu türküyü işitmiş. Kız ağa oğluna mukabelede bulunmuş. Çoban bunu da duymuş. "Anam duysa, babam beni öldürür. "Bunu duyan çoban el aleme rezil olmaktadır, kısa zamanda bu işi halletmek istemiş. Kalkmış ağasının yanına gitmiş, durumu ona anlatmış. Ağa da anlayışlı bir kişi olduğundan çobanın söylediklerini dikkatle dinlemiş ve onaylamış. Her iki genç evlenmişler ve mutlu bir şekilde yaşamaya başlamışlar.

Çoban kızı suya gider
Su destisin doldurur
Eve gelir, gül benzini soldurur
Anay duysa, babay beni öldürür

Çoban kızı ben korkmanam seni ağa babaydan
Çoban kızı ben korkmanam seni hatın anaydan

Çoban kızı suya gider
Su destisi elinde
Eve gelir yaş eteği belinde
Bir ben değil cümle alem dilinde

Çoban kızı ben korkmanam seni ağa babaydan
Çoban kızı ben korkmanam seni hatın anaydan

TÖRE

Olay bundan on beş yıl önce Urfa'da bir şirkette şoför olarak çalışan Fahrettin adlı bir gencin başından geçer. Fahrettin, evli ve üç çocuk babasıdır. Şantiyede yıkım için dinamit patlatılmaktadır. Patlama sırasında gelen bir taş Fahrettin'in başına düşer ve Fahrettin orada can verir. Aradan birkaç ay geçer. Fahrettin'in babası torunlarına her baktığında oğlunu hatırlar. Her bir torununun bir tarafı oğlu Fahrettin'e benzemektedir. Kiminin gözü, kiminin yüzü, kiminin saçı. Onu her hatırladığında göz yaşlarını tutamaz ve sakalı ıslanana kadar ağlar. Bir gün yine ağladıktan sonra düşünür ve kendi kendine : "Oğlumu kaybettim, bari gelinimi kaybetmeyeyim, en iyisi Fahrettin'in hanımını diğer oğluma alayım, hiç olmazsa torunlarıma baba şefkatini hem ben gösteririm, hem de hanım gösterir, nasıl olsa amca da baba sayılır, baba sevgisi vardır, çocuklar babasızlıklarını az da olsa hissetmez ." der. Geline bir gün bu fikrini açıklar. Gelin, gideceği başka bir yer olmadığı için ve töre de bunu gerektirdiği için ses çı-

karmaz. Meseleyi yengesini alacak oğluna bir gün çıtladır. Oğlu biraz da okur yazar olduğu için babasının düşüncesine ve töreye karşı çıkar. Ama baba, nuh der, peygamber demez, diretir. Töreye bağlılığını sürdürür. Bütün eş dost ve aile yakınlarını çağırarak nikahın kıyılmasını ister. Bu ara oğlu arkadaşı ve sırdaşı Arif'e derdini ağlaya ağlaya anlatır. Arif ozan olduğu için sazını da yanına alarak nikahın kıyılacağı yere gider. Cemaate selam verdikten sonra sazını eline alarak "Töre" türküsünü okur. Bunu duyan Fahrettin'in babası ayağa kalkar ve gelenlere : " Ey cemaat, ben nikahtan vazgeçtim." deyip ağlayarak orayı, daha sonra oğlu da başını alarak Urfa'yı terk eder. Bir daha geri gelmez. Böylece töre gereği yapılacak bir yanlışlık bu türküyle engellenmiş olur. Türkünün sözleri şöyledir:

Böğün için mi verdin bu bedeni
 Bu vicdan mı insanlık mı töre mi
 Ne zalım adetimiz var Yarabbi
 Miras kavlettiler biye yengemi (of, of...)

Ölmem mi beni daşlara vurun
 Tabıda kanım sürün
 Aynı tabıt içinde
 Kardeşima götürün

Ferk eder mi ha yengemmiş ha bacım
 Yatağıyda nasıl yatım kardeşim
 Ben kimin bi behti kara var mıdır
 Töreymiş yengemi alacahmışam (vah, vah...)

Ölmem mi beni daşlara vurun
Tabıda kanım sürün
Aynı tabıt içinde
Kardaşıma götürün

Bı cemeet eşim dostım getmesin
İmam bırda babam şahitlih etsin
Bacım dediğim yengemin yerine
Nikehim mezar daşına kıyılısın (ah, ah...)

Ölmem mi beni daşlara vurun
Tabıda kanım sürün
Aynı tabıt içinde
Kardaşıma götürün

NERİMAN

Cumhuriyetin ilk yıllarında Urfa'ya bir askeri baytar albay gelir. Bu baytar albayın esmer, hurma tenli, pek de güzel olmayan bir kızı vardır. Kız, orta okulda okumuş. Albayın kızı o güne göre sosyete mi sosyeteymiş. Fazla sosyete olduğundan kız kısa sürede Urfa'da tanınmış ve nam salmış. Okula gidip gelirken İbrahim adlı gencin gözüne çarpan kıza İbrahim aşık olmuş. İbrahim, Urfa'nın eşrafındanmış. Neriman adlı bu kıza her geçen gün biraz daha bağlanmış. Her gün Neriman'ı uzaktan uzağa izleyen İbrahim, babasından çekinirmiş. Buna rağmen Neriman'a olan sevgisi sayesinde ona yaklaşmış. Bu sevginin verdiği cesareten gelen istekmiş. Kısa zamanda Neriman'ın sevgisini kazanmayı başarmış. Öte yandan İbrahim'den habersiz Gültekin adlı başka bir genç de Neriman'ın cazibesine kapılmış ve onu sevmiş. Gültekin de Neriman'a takılmaya ve onu izlemeye başlamış. Neriman, tercihini İbrahim'den yana koymuşsa da Gültekin bunu hazmedememiş, Neriman'ı kolay kolay bırakmaya yanaşmamış. Neriman, iki genç arasında paylaşılamayan bir anka kuşu olup çıkmış. İki genç oyalana dursun gün gelmiş, Neriman'ın babasının tayini İstanbul'a çıkmış. İki genç, paylaşamadıkları Neriman'ı bir anda kaybetmişler. Bu durum Urfa gibi küçük bir şehirde halkın diline düşmüş. Bu aşkı ciddiye almayanlar bu konuyu ağızlarına sakız, dillerine pelesenk etmişler. Her konuşan alay edermiş. Albay ve kızı İstanbul'a gitmiş, arkasından İbrahim ve ailesi de İstanbul'a gidip yerleşmişlerse de iki aşık evlenememiş, birbirlerine kavuşamamışlar ama onlardan geriye bu türkü kalmış:

Süt külekte bulaniy
Neriman damda dolaniy
Çoh gelip geçme birdan
Baytar babam hulaniy

Neriman dolan gel
Neriman fırlan gel
Çantay koliyda
Her gün bize gel

Baytar begin kızıyam
Almadan kırmızıyam
Gültekin Abe hulanma
Ben İbo'dan razıyam

Neriman dolan gel
Neriman fırlan gel
Çantay koliyda
Her gün bize gel

Orta mektepte durdım
Çantamı yere vurdım
Ben Urfa'nın içinde
Neriman'a vurıldım

Neriman dolan gel
Neriman fırlan gel
Çantay koliyda
Her gün bize gel

ZAMANINDA AĞARMADIN

Urfa'yı ve Urfa kültürünü her platformda savunan Mustafa Dişli, kendisine gizliden aşık olan okul arkadaşının sevgisinden ve duygularından habersizdir. O yıllarda bir genç kızın sevdiği birine açılması oldukça zordur. Mustafa Dişli'ye olan sevgisini gönül mahzenine gömen genç kız, gelinlik çağına gelir ve bir müddet sonra evlenir, çoluk çocuğa karışır. Yıllar geçtiği halde Mustafa'ya olan sevgisi küllenmemiştir. Her fırsat bulduğunda terzilik yapan Mustafa'nın dükkanının önünden geçer. Mustafa evli ve çoluk çocuk sahibi bu hanımın bakışlarını görmezlikten gelir. Saçlarının ağardığını da düşünerek kadının bakışlarını hoşgörüyü karşılar. Mustafa'nın dükkanının önüne gelen kadın çocuğuna çatmak bahanesiyle ona söz atar. Mustafa, ses çıkarmaz. Başka bir gün yine geçer. Aynı şekilde çocuğunu bahane ederek Mustafa'ya küfreder. Mustafa Dişli yine saçının beyazından utanır. Ya sabır çeker, kadın biraz daha asabileşir. Tekrar Mustafa'nın dükkanının önüne gelir, yine çocuğu bahanesiyle Dişli'ye tükürür. Dişli buna tahammül edemez. Boynunda naylon metre ve elinde makasıyla dükkanın önüne çıkar ve kadına şu cevabı verir. "Geç, hakaret et geç... Küfür et geç.... Geç nasıl geçersen geç.... "Bu arada ağaran saçlarına elini atarak "La artık vakit geç..." der. "Geç de nasıl geçersen geç." diyerek kadına cevap verir. Bu olay Mustafa Dişli'yi çok etkilemiştir. Aynada simasına bakarak vaktinden önce ağaran saçlarına isyan eder. Bu isyanı türküleşir sonra :

"Zamanında ağarmadın
Beni yalancı çıkardın?
Her gün kalbime saplandın
Artık sana kızacağım.
Seni tel tel yolacağım

Bahtım kara, saçım beyaz
Gamlı geçti gene bu yaz
Kadir Mevlam güldür biraz

Gam yüküm çok ağırlaştı
Bana aynalar da şaştı
Saçlarım birden kırıştı
Artık sana kızacağım
Seni tel tel yolacağım

Bahtım kara, saçım beyaz
Gamlı geçti gene bu yaz
Kadir Mevlam güldür biraz

KARA ÇADIRIN KIZI

Eskiden Urfa'da aşiretler arasında dolaşıp gördükleri güzel kızlar ve delikanlılar üzerine türkü yakan halk şairleri vardı. Bu halk şairleri rebap denilen sazlarla delikanlıları ve güzel kızları överdi. Günlerden bir gün saz şairlerinden bir grup Tektek Dağları'ndaki bir aşiret reisinin çadırına uğrayıp, orada birkaç gün konaklamışlar. "Oda" kısmındaki cemaat için çalmışlar, söylemişler ve onları eğlendirmişler. Bazen "harem" tarafına da geçen saz şairleri, aşiret reisinin çok güzel olan kızını görmüşler. Kızın güzelliği dillere destan imiş. Saz şairleri bazen Irak ve Suriye tarafına da geçermiş. Suriye'ye geçtiklerinde yine bir aşiret reisinin çadırına misafir olmuşlar. Aşiret reisinin yakışıklı, yiğit mi yiğit bir oğlu varmış. Oğlan da her gece "oda" kısmında, babasının yanında oturmuş. Saz şairleri her zamanki gibi çalıp söylemeye başlamışlar. Saz çalarken Tektek Dağları'nda çadırında konakladıkları aşiret reisinin kızından bahsetmişler. Aşiret reisinin oğlu, saz şairlerinin anlattığı bu dilbere görmeden aşık olmuş. Birkaç ay sonra saz şairleri tekrar Urfa'ya dönerek

Tektek Dağları'ndaki çadırdaki konaklarlar. Burada da Suriye'de konakladıkları çadırdaki gördükleri delikanlıyı sazlarıyla anlatmaya çalışmışlar. Kız da saz şairlerinin övgüyle bahsettiği bu delikanlıya aşık olmuş. Aradan bir müddet geçmiş. Oğlan babasına demiş ki : "Baba benim gönlüm aşiretleri gezmek ister. İzin ver de sen sağken bu aşiretleri göreyim." Babası rıza gösterir ve ona der ki : "Oğlum yalnız gitme, yanına bir kaç arkadaşını da al." der. Ama oğlan yalnız gitmek ister. "Alma alı, satma kırı, binde bir yağız doru, ille doru atlardan biri hazırlanır. Biraz harçlık ve silahını alan delikanlı yola çıkar. Az gider, uz gider, dere tepe düz gider ve bir obaya ulaşır. Kalabalık bir aşiretin kara kıl çadırına misafir olur.

Reisin uşakları (azaplar) oğlanın atını tutar ve onu karşılarlar. Ona gereken izzet ve ikramda bulunurlar. İkindiden sonra süt sağımına giden obanın kızları arasında, reisin kırmızı harmaniyeli kızı da vardır. Çadırın "oda" kısmının önünden geçerken Suriyeli aşiret reisinin oğlu, reisin kızını görür. Bakar ki şairlerin övdüğü kız buymuş. Aradığı kızı bulmanın sevincini yaşar ve bir taraftan da Allah'a şükreder. Kızın da gözü oğlana ilişir ve oğlanı görür. Onun da yüreğini bir sevinç kaplar. Gece olunca oda dağılır ve herkes çadırına gider. Kızın babası oğlanın ününe yaraşır bir kat yatak serdirtir. Oğlan yatağa girer ve kızı hayal eder. Yarı geceden sonra hayali birden gerçekleşir. Yorgan aralanır ve içine bir kız girer ve oğlanın boynuna sarılır. Oğlan da kızın kendisine aşık olduğunu orada anlar ve ona dönerek : "Evi başıya yihilmişiyi, niye bırıya geldi? "Kız oğlana karşılık verir : "Korhıma kimse görmedi. "İki aşık birbirlerine kavuşmanın heyecanı ile sarılırlar ve öylece uyuklarlar. "Sabah olduğunda da oda kahvecisi obaya kahve hazırlamaya gelir. Oda halkı da kahve içmek i-

çin ikili, üçlü odaya doluşur. Cemaatin sesiyle oğlan uyanır ve kızı sesizce uyandırır. Kızın babası da odaya gelmiş ve yerini almıştır. Oğlan kıza "Geldiğiy duyulursa, babay ikimizi de öldürür. "Kız hiç telaşlanmaz ve oğlandan tam karşısında oturan gencin fiziğini tarif etmesini söyler. Oğlan genci tarif eder, şeklini ve şemalini söyler. Kız o gencin nişanlısı ve amcasının oğlu olduğunu söyler. Oğlan büsbütün şaşırır ve telaşlanır. "Şimdi halımız nolacak?" der. Kahveci ikide bir reise "Misafiri uyadakh mı ? Artıh yuhısını almıştır." der. Ama reis : "Tohanma gençtir, uzın yoldan gelmiştir, yorğındır, yatsın." der. Kız, oğlana: "Benim örüklerimi avucıyın içinde topla, karşıda otıran gence göster ve yapacağı hareketi biye söyle."der. Oğlan kızın dediği gibi yapar. Amcası oğlunun yaptıklarını kıza anlatır. Amcasıoğlu önce düşünmüş ve ardından bıyıklarına elini atmıştır. Kız oğlana kurtulduklarını söyler. "Eğer elini kılıca atsaydı, ikimizi de öldürürdü." der. Amcasıoğlu bu hali gördükten sonra cemaate seslenir. "Biz bı obaya geleli kaç gün oldu? Otuz beş diyen olur, otuz altı diyen olur, kırk diyen olur. O da cemaate oba aramak için hep en önde kendisinin olduğunu söyler.

Bir gün bir harebeye uğradığını ve orada kuduz bir itin kendisini kaptığını anlatır. Muhtemelen de bugün kırk günü tamamladım, işte ben de kudurdum, der. Oğlan kılıcını çekeerek ve tersiyle önüne gelene vurarak cemaati dağıtır. Çadırın iplerini de kılıçla keser. Gayesi çadırın dağılmasını sağlamaktır. Kızın halası: "Kaçmayın, bında bi iş var." diyerek, cemaate seslenir. Söylemesinin nedeni kıza "Harem tarafında görmemesidir. Oğlan, kızın halasının boynunu orada bir kılıç darbesiyle uçurur. Onu öldürmek zorunda kalmıştır. Kız da

çadırın yıkılmasından istifade ederek "harem" tarafına kaçar. Olup bitenden hiç kimse bir şey anlamaz. Kısa bir zaman sonra çadırın ipleri yeniden bağlanır, çadır kurulur. Kızın amcası oğlunu tütsüyle ayıltırlar. Cemaat yeniden toplanır ve misafir uyanır.

Kızın babası özür diler ve oğlana misafir olduğu için üç gün soru sorulamayacağını, üç günden sonra kendisine soru soracağını söyler. Ona fiziğini ve ahlakını beğendiğini söyler. Sonra da "Urfa"ya geliş gayesini sorar. "Atıya bahtım eyyi, geyimiye bahtım eyyi, silahıya bahtım eyyi, söz yoh." der. Kızın amcasıoğlu gencin ancak bu yöreye evlenmek için gelebileceğini söyler. Misafir genç de böyle bir niyeti olmadığını, asıl niyetinin babasının sağlığında aşiretleri gezmek olduğunu belirtir. Kızın babası kardeşi oğluna dönerek : "Oğlum eyyi konuştu, fakat benim bir tek kızım var, onu da siye nişanlamışam, ikinci bir kızım olsaydı onu da bu gence verirdim." der. Kızın nişanlısı: "Ben bu genci sevdim ve nişanlımı bu gence bağışladım." der. Amcası kabul eder. Büyük bir düğün hazırlığı yapılır. On gün on gece toy düğün, dernek edip eğlenirler. Kızla oğlanın nikahları kıyılır. İki aşiretin namusu böylece kurtulur. Kızla oğlan muratlarına kavuşurlar. On beş gün sonra kızın babası damadına birkaç azap, iki üç sürü koyun, dört beş tane at ve bir kaç deve verir, aşirete de ikramda bulunur. Bu şekilde oğlanın babasının muhiti Suriye'ye doğru yol alırlar. Oğlan bu türküyü yolculuk sırasında yakar. Oğlanla kız mutlu bir hayatın basamaklarını tırmanırlar. Pusula mutluluğu göstermektedir. Gökten üç elma düştü biri bana, biri hikaye söyleyene, öbürünü de cemaate ikram ettim

Kara çadırın kızı
Fermana sı kırmızı
Gah geyer, gah sallanır
Hep kırar belimizi

Le yar, le yar, le yar, le yar
Le yar, le yar, le yar, le yar

Kara çadır var benim
Yüzüğüm var, dar benim.
Bu Urfa'nın içinde
Kara gözlü yar benim.

Le yar, le yar, le yar, le yar
Le yar, le yar, le yar, le yar

LEYLA'M KALK GİDELİM

Öykünün kahramanı Ahmet, sevdiği kızın adı, aslen Hatice'dir. 1956 yılında Ahmet'le Hatice birbirlerine delice Leyla ile Mecnun misali aşık olurlar. Sosyal yapı kurumları bu iki gencin bir araya gelmesini engeller. Töreler ağır bastığından iki aşık bir araya gelemezler. Bir gün bir araya gelerek sözleşir ve Suriye'nin Rakka kentine kaçmaya karar verirler. Bir müddet sonra da birlikte Urfa'dan Rakka'ya gizlice kaçarlar. Bu kaçak aşıklar bir yıl, bir ay Rakka'da kalırlar. Bu sırada kaçak aşıkları sezinleyen biri durumu Rakka valisine bildirir. Rakka Valisi bu kaçak aşıkların bir an evvel sınır dışı edilmesini ister. Ahmet, bu karardan caysın diye kimi Rakka valisine gönderirse, Rakka valisini bu karardan caydıramaz. Bütün ricalar geri teper. Elçiye zeval olmaz kabilinden gidip gelmeler biter. Zoraki dönüş yolu görünmeye başlamıştır. Tekrardan Urfa'ya dönmek zorunda olan çaresiz aşıkların cesaretleri de tükenmiştir. Sonunda Urfa'ya dönerler. Bu arada Ahmet derdini bir uzun havayla dile getirir. Bir ağıt yakar. Ağıt şöyledir:

"Leyla'm kalk gidelim ırmak boyuna
Kurban olam Leyla'm selvi boyuna
Ben de rastlamadım Leyla'm böyle oyuna
Ah o ben garip ağlıyor Leyla'm

Leyla'mın odası Acem halısı
Ben de oldum genç kızların delisi
Bizi affetmiyor Leyla'm Urfa Valisi
Ah o ben o garip ağlıyor Leyla'm

Leyla'm kalk gidelim yolumuz uzak.
Yolumuza kurdular Leyla'm demirden tuzak
Başımıza gelenleri Leyla'm romana yazak
Ah o ben garip ağlıyor Leyla'm

Ağıdı duyan Urfa Valisi bu genç aşıkları himayesine alarak korur. Onlara özel bir ev yaptırır. Biriniz kızım, biriniz damadım der. Evi de bir güzel döşer. Onlar da mutlu bir şekilde hayatlarını sürdürürler.

NEZİF

Nezif Urfa'da yaşamış kuvvetli, yakışıklı ve yiğitliğiyle nam salmış, yaşadığı dönemin kabadaylarından biridir. Kimsenin ekmeğinde, namusunda gözü yoktur amma, halkın bir kesimi Nezif'i severse de, bir kesimi sevmez. Buna rağmen Nezif'ten çekindikleri için bunu dışarıya vuramazlar ve belirtmezler. Nezif bakır kadayıf tepsisini kağıt gibi yırtmış. Düşmanları yalnızca Nezif'i kalleşlikle alt edebileceklerini düşünürler. Nezif'e kalenderce güç yetirmek kolay değildir. Nezif'in hasımları aşiret sahibidir. Bir gün Nezif'in hasımları kiralık bir katil tutar. Kiralık katil onun sevgisini kazanmaya çalışır. Nezif'in de hasımlarından onun kadar muzdarip olduğunu belirtir. Nezif'in hasımlarını Nezif'e şikayet eder. Nezif buna inanır ve kendisine sığınan bu adamı himayesine alır. Beraberlikleri birkaç gün sürer. Nezif Akabe'deki bir sarnıçta yıkanmak ister. Kiralık katil "Ağam sen yahan, ikimiz de kanlıyık, ben etrafı gözliyim. N'olur n'olmaz?" diyerek Nezif'i inandırır. Nezif soyunup silahını çevreyi gözetecek bu adama teslim eder. Nezif suya girer girmez, adam silahı Nezif'e çevirerek onu orada öldürür. Bu kalender insanın kalleşçe öldürülmesi Urfa'da üzüntüye sebep olur. Nezif'in haince öldürülmesi türküye dönüşür. Bugün bile onun yiğitliğini anlatan Urfa'lılar vardır. \

Yaylalar içinde Erzurum yayla
Şehirler içinde Konya'dır Konya
Nezif'i vurmuşlar ağlasın Urfa.

Ana düştüm ben bir ormana
Yol belli değil, iz belli değil
Urfa mahpushanasında
Ay belli değil, yıl belli değil
Beni vuran dostum aney
Düşmanım değil, düşmanım değil.

Nezif'in evleri hamama yakın
Geydirin, kuşadın boyuna bahın
Sağına, soluna hamaylı tahın.

Ana düştüm ben bir ormana
Yol belli değil, iz belli değil
Urfa mahpushanasında
Ay belli değil, yıl belli değil
Beni vuran dostum aney
Düşmanım değil, düşmanım değil.

NEZİF ÜZERİNE YAKILAN AĞIT :

(Urfa'da hoyrat olarak okunur.)

Atımı bağladım bi dal tikene
Benden selam edin, kefin tikene
Beni tüketti, gendi de tükene

Uy n'edim n'edim ben nasıl edim
Sait Bey geliyor, bir hücum edim

Nezif'in hircunda bi top alaca
Koydular cenazeyi gelir salaca
Candan kimsem yoh ki gide ilaca

Uy n'edim n'edim ben nasıl edim
Sait bey geliyor bir hücum edim.

Yukarıdaki ağıt 1940'lı yıllarda Seyfettin Sucu'nun amcası tarafından okunmuştur.

"URFALILARIN SESİ NEDEN GÜZEL?"

SORUSUNA BİR CEVAP

Seyfettin Sucu'nun dedesi çiftçilik yaparken gece rüyasında kendisine bir avuç ağ darı (beyaz mısır) verirler. O da rüyasında darıyı çiğneyerek yer. Ertesi günü sesinin güzelleştiğini ve önceleri böyle bir sesinin olmadığını farkına varır. Sesindeki hikmetin sebebini soranlara gördüğü rüyayı anlatır. Bu etkileyici ses Seyfettin'in dedesinden oğluna ve torunu Seyfettin Sucu'ya kadar süregelir. Olayın yaşayan tanıkları bugün mevcuttur. Hatta Seyfettin Sucu'nun hayranlarından biri, onun sesinin ciğerini parçalayarak ölümüne sebep olduğunu anlatmaktadır. "Şarkın bülbülünü sesi yandırdı." demektedir.

EVLİLİK BAŞA BELA

Çok eski zamanlarda Urfa'da bir tüccar varmış. Bu tüccar oldukça zenginmiş. Evlenmiş fakat gelin, zannettiği gibi çıkmamış. Gelinin ahlakı güzel mi güzelmiş, fakat bir o kadar da çirkinmiş. Çirkinliğini kapatmak için kocasına çok itaatkar davranırmış. Tüccar genç bir türlü bu geline kaynamamış fakat durumu anne ve babasından saklamış. Ağzını açıp da onlara bir şey söylememiş. Her gün derin düşüncelere dalmış. (Oğlanın düşünmesinin nedeni şuymuş :

Urfa'da öteden beri evlilik çağına gelen gençlerin düşüncelerini anne ve babalar kendi aralarında konuşur, karar verirler, oğulları için alacakları kızın güzelliğinden ziyade, ahlakının güzelliğine önem verirlerdi. Kızın soyuna sopuna bakılır, iyi huylu olmasına özen gösterilirdi. Birçok genç bu ne-

denle Urfa'da sağlam bir evlilik yapamamış ve görücü usulüyle evlenmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle de birçok genç boşanmaktan başka çare bulamamıştır. Tüccar her zaman evde karısının yanında durmak istemez ve kahveye gidermiş. Bir keresinde kendinden önce gelen müşteriye erken gelmesindeki hikmetin sebebini sormuş. Müşteri de tüccara : "Kardeş benim iki tane avradım var. Seher oyanır oyanmaz biri sakomu geydiriy, biri şalvarımı geydiriy, ayakkabım zaten çütlenmiş. Hemen geyip bırıya geliyem." demiş. Tüccara dönerek : "Acep sen dayma niye geç kalısan?" diye sormuş. Tüccar da başından geçenleri bir bir ona anlatmış. Müşteri de ona dönerek : "Kardeş herşeyin bir çarası var, niye bele sen seni heder edisen. Allah işiy rast getire. Benim kimin bi daha evlen, bi avrat al rahat edersen" demiş. Kahvede tanıdığı arkadaşın kendisine söyledikleri, kafasına yatan tüccar durumu avradından gizli olarak annesine anlatmış. Anne ve babası aralarında konuşmuşlar ve Urfa eşrafından güzel bir kızı oğullarına almaya karar vermişler. Oğlanı kısa zamanda yeniden evermişler. Gelen kız güzel mi güzelmiş. Fakat bir o kadar da ahlakı bozukmuş. Küçük gelinle büyük gelin geçinememişler ve her gün kavga etmeye başlamışlar. Bu ikinci evlilik de tüccarı mutlu etmez, pişman olur. Başlar yine her gece kahveye gitmeye, fakat bir türlü o müşteriye kendisinden önce gelmiş vaziyette göremez. Müşteri tüccarın kendisinden daha önce kahveye geldiğini görür görmez : "Herlı olsun. Demag sözümü tutti. " Tüccar ona karşılık vererek "Allah yurdi yuvayı dağıda, sen seni yandırdığıy yetmez beni de yandırdiy." diye karşılık verir. Tüccarın iki kere evlendiği arkadaşları arasında duyulur. Durumunu soran arkadaşlarına bu türküyü söyleyerek cevap verir.

Evlilik başa bela
Bir büyük var, bir küçük
Böyükten güzel, küçük
Şaşırdım, ben n'edeyim?

Aradan birkaç ay geçtikten sonra sudan sebeplerle önce büyük karısını, sonra da küçük karısını boşayarak, bir başka kızla evlenir. Aradığı mutluluğu bulur. Onlar erdi muradına biz çıkalım kerevetine. Allah sizin de muradınızı versin.

Evlilik başa bela
Bir büyük var, bir küçük.
Şaşırdım, ben nedeyim?
Böyükden güzel küçük.

İkisini bir günde,
Kendime bend eyledim.
Biri gül, biri gonca
Kokladım. söylemedim.

EĞİN HARAB OLMUŞ

Bir zamanlar Urfa'da çok güzel saz çalan biri varmış. Terbiyeliymiş ve herkes tarafından sevilirmiş. Askerliği gelmiş ve kur'a çekmiş. Kur'a neticesinde bugünkü Diyarbakir'e düşmüş. Diyarbakir'de bir müddet kalan genci daha sonra Eğin'e göndermişler. Eğin'de kaldığı süre içinde, zaman zaman pikniğe gider, arkadaşlarına saz çalar ve türkü söylemiş. Eğin halkı tarafından da sevilen genç, kısa zamanda orada Eğinlilerle dost ahbap olmuş. Dostlarından biri bir gün asker gence evli olup olmadığını sorar. O da bekar olduğunu söyler. Genç adam, soran dostuna geçenlerde mesire yerinde gördüğü bir kıza gönlünü kaptırdığını anlatır. Arkadaşı da asker gence: "Gelecek hafta mesire yerine birlikte gidelim, bana kızı göster." der. Birlikte mesire yerine giderler ve delikanlı, o kızı genç arkadaşına gösterir. Arkadaşı gülümseyerek, o kızın kendisinin kız kardeşi olduğunu söyler. "Gerçek-

ten evlenmek istiyorsan sana vereyim." der. Delikanlı, henüz genç ve asker olduğunu, şu anda evlenemeyeceğini söylerse de, arkadaşı "Bacım sana kurban olsun." der ve kız kardeşini arkadaşına bağışlar. Başlık parası istemez. Oğlan bölüğüne döndüğünde durumu komutanına anlatır. Bölük komutanı, gün görmüş geçirmiş bir adammış. "Allah hayırlı etsin." der. Evlenmesi için askere on beş gün izin vermiş. Oğlan evlenmiş. Kızla oğlan birbirlerinden oldukça memnun kalmışlar. Birkaç ay sonra Urfalı genç hastalanmış ve tekrar izin alarak Urfa'ya dönmüş. Urfa'da tutulduğu bir hastalık sebebiyle hayatını kaybetmiş. Oğlanın babası ve annesi oğullarının bu ani ölümü karşısında, bir kara haber mektubu yazarak durumu gelinlerine bildirmişler. Acıklı mektubu alan genç gelin şivan etmiş. Yana yakıla bu türküyü dile getirmiş:

Egin harab olmuş, bülbül ötmüyor
O yar ırak düşmüş, elim yetmiyor
O yarın sevdası serden getmiyor

Tez gel ağam, tez gel eğlenmiyesen
El de güzel çöhtur evlenmiyesen

Egin Şam olmuş, yarsız durulmaz
Hançer yaraşına, merhem bulunmaz.
O yar uzak düşmüş, yara varılmaz.

Tez gel ağam, tez gel eğlenmiyesen
El de güzel çöhtur evlenmiyesen

ALTIN İKEN TUNÇ OLDUM

Başbakan Adnan Menderes'in asılması Urfa'da büyük bir üzüntüye sebep olur. Menderes halkın sevgi ve sempatisini kazanmış, kalbinde yer etmişti. Menderes'in idamına her vatandaş gibi Demir İzzet de üzülür. Demir İzzet, belediyede zabıta memurudur ve güzel bir sesin sahibidir. Boş zamanlarında müzik meşk eder. Demir İzzet üzerinde Başbakan Menderes'in asılması büyük bir etkiye neden olur. Menderes için bir hoyrat söyler. Bunu duyan komite yanlıları Demir İzzet'i görevden alırlar. Hoyrat söylemesini ayrımcılıkla yorumlarlar. Hatta onu mahkemeye vererek memuriyetten men ka-

rarı aldırılar. Demir İzzet memuriyeti kaybedince yoksullaşır. Hayvan pazarında hayvan alım satımıyla uğraşmaya ve ekme parasını böylece kazanmaya çalışır. Demir İzzet'in hayvan pazarına da girmesini yasaklarlar. Bu defa Demir İzzet'i sevenler ayaklanır. İzzet'i kollamaya çalışırlar. Demir İzzet mahkeme kararını bozduarak yeniden belediye zabıta memuru olur. Menderes için söylediği ağıt hoyratı, gittiği her yerde yüksek sesle söylemeye başlar. Demir İzzet aslında ümmi bir şairdir. Bu nedenle de söylediği sözler çevresini etkilemektedir. Sesi gür ve kuvvetlidir. Bir gün bir sanatçı Demir İzzet'i sahneye davet eder. Kendisini davet eden sanatçı Nuri Sesigüzel'dir. Nuri Sesigüzel'in elinden mikrofonu almaz ve şöyle der : "Bizim zamanımızda bu gavur icadı yoktu." Mikrofonsuz "Altın İken Tunç Oldum" şarkısını, salonu inletecek şekilde söyler. Hoyratı dinleyen seyirciler coşar:

Altın iken tunç oldum
Seçilmez piring oldum
Felek miraziy olsun
Herkese gülünç oldum.

Arıdım, bala geldim.
Kuş idim, dala geldim.
Felek miraziy olsun
Tanılmaz hala geldim.

KEHVEYİ KAYNATIRLAR

Urfa'da hem şehir içinde ve hem de köy odalarında öteden beri kahve kaynatırlar. Kahve ikram etmek bir gelenek haline gelmiştir. Acı kahve geleneği bugün de devam etmektedir. Bu kahve de şekerli kahve olmayıp, acı kahvedir. Kahve pişirmeyen herhangi bir köy ağasını veya aşiret reisini düşünemezsiniz. Çünkü pişirmeyeni yöremizde ayıplarlar. Geçmiş zamanlarda bir kahvecinin bir çırağı varmış. Çırak ustasının işi olduğu zaman bir yandan kahve döver, diğer yandan kavurur ve kahve yaparmış. Yaptıktan sonra da gelen misafirlere dağıtırmış. Yakışıklı ve güzel bir delikanlıymış. Ara sıra gelenlere saz çalar, türkü ve hoyrat söyler güzel bir hava estirmiş. Ergenlik çağında bir gençmiş. Yanık yanık türkü söylemesi, saz çalması ve hoyrat okuması dinleyenlerde bu gencin başında kavak yellerinin estiği tahminini güçlendirmiş. Sonunda bir kıza aşık olduğu sezilmiş. Eskiden Urfa'da kahveciye, hamamda çalışan dellege (tellak) ve kuş besleyen ve uçuranlara kız vermezlerdi. Günümüzde bu adet kalkmıştır. Vermemelerinin nedeni kahveciler her gelenden bir şeyler öğrenir ve geveze olurlarmış. Dellege gelince gelenlerin mahrem yerlerini gördüğünden, kuşçular da damlardan, duvarlardan herkesin evine baktıklarından onlara kimse

kız vermek istemezdi. Türkümüze konu genç de bu nedenle aşık olduğu kıızı alamamış. Ailah herkesi sevdiğine kavuştur- sun, ateşten gömlek olan fakirliği kimsenin başına vermesin. Bütün kullarını muratlarına kavuştur-sun. Bir yandan kızın aşkı, öbür yandan da fakirlik ateşten bir gömlek gibi delikanlının yakasını bırakmamış ve genç adam talihine küsmüş, bu tür- küyü yakmış:

Kehveyi kaynadırlar
Fincana damladırlar
Sehepsiz aşıkları
Vururlar ağladırırlar

Sus emi hanım, canım sus emi
Bozulsun tamburamın düzeni
Sevsinler gurbet elde gezeni

Kehve Yemen'den gelir
Bülbül çimenden gelir
Yarı gözzel olanlar
Her gün hamamdan gelir

Sus emi hanım, canım sus emi
Bozulsun tamburamın düzeni
Sevsinler gurbet elde gezeni

FIRAT KENARININ İNCE DUMANI

Urfa'nın Bozova ilçesine yakın Fırat Nehri kenarında iki köy varmış. İki köy birbirine komşuymuş. Bu köyler ağalarınmış. Bir ağanın bir oğlu, diğerinin bir kızı varmış. Oğlan da kız da nazlı mı nazlıymış, el bebek gül bebek büyümüşler ve babalarının bir taneleriymiş. Oğlan da kız da evlenecek yaşa gelmişler. Köylerinin komşu olması nedeniyle birbirlerine gidip gelirlermiş. Kız oğlanı, oğlan da kızı sevmiş. Oğlanın babası bir gün karısından oğluna baş göz olmak isteyip istemediğini öğrenmesini istemiş. Oğlanın annesi durumu oğluna anlatmış. Oğlan da evlenmek istediğini söylemiş annesine. Annesi de kocasına söylemiş. Oğlanın babası köydeki akraba ve dostlarıyla konuşmuş ve onlara sormuş, "Bizim oğlanı vereceğam. Acep kimin kızı münasıptır?" diye. Yakın dostları ve akrabaları komşu köydeki ağanın kızının oğluna münasip olduğunu ve civarda ondan terbiyeli birinin bulunmadığı-

nı söylemişler. Vakit kaybetmeden birkaç gün sonra da kızın babasının yanına bitişik köye düğürcü olarak gitmişler. (Öteden beri Urfa yöresinde başlık parası ve hal'et (hil'at) geleneği vardır. Başlığı kızın babası, hal'eti de kızın dayısı ve amcası alır.) Kız ve oğlan babası aralarında konuşmuşlar ve kesim neyse oğlan evi kabul etmiş. Kız istemeye gittikleri zaman mevsim güzdür. Kızın babası: "Bahar gelsin iki genci baş göz ederih. demiş. İki aile düğün dernek hazırlığına başlamış. Bahar gelmiş. Gelinin getirecekleri günü tespit etmişler ve herkes kendi köyünde düğüne başlamış. Davullar zurnalar çalmış. Köylerde gelin tarafı ve oğlan tarafı ata binerlerdi. Önceleleri onlar da ata binmişler ve cirit oynamaya başlamışlar. Hem uğurlayanlar hem de karşılayanlar silah atmışlar. Bazı köylerde güveği de gelin getirmeye giden kafileye katılır. Ak gelini seyrederdi. Bazısı deve üzerinde özel tahtirevan yaptırırdı gelin için. Gelini bu tahtirevana bindirirlerdi. Düğün alayında çeppik (alkış) çalınır ve nara atılırdı. Davul, zurna çalınırdı. Her iki taraf evlenme töreni görkemli geçsin, diye tezahürat yapardı. Mevzerle atış yapanlar olurdu. İkinci köyün sınırına işte böyle eğlenceyle yaklaşmış kafiye. İşte ne olmuşsa, ikinci köyün sınırında olmuş. Serseri bir kurşun deve üzerinde bulunan gelinin kalbine saplanmış. Gelin orada cansız yere düşmüş ve oracıkta ölmüş. Düğün alayı birden şivan (matem) yerine dönmüş. Herkes hüzünle gelini mezarına gömmüş. Bu hale üzülen güveği deliye dönmüş. Gelinin köyüne taziye için dönmüşler ve orada üç gün kalmışlar. Üç gün içinde oğlanın gözünün yaşı dinmez olmuş. Her gece sabahlara kadar kızın mezarının başında kalmış. Bir yandan Fırat Nehri'nden yükselen su buharını seyretmiş, bülbüllerin ötüşünü duymuş ve işte bu türküyü dile getirmiş:

Fırat kenarının ince dumanı
Dağlara yayılır, seher zamanı
Ben yarimden kestim artık gümeni

Ne ağlarsın yuvan mı yok
Yoksa benim gibi sızlar yaran mı
Şu dağlardan aşalım
Di gel gel ağlaşalım karşı karşıya

Fırat kenarında kemişler sazlar
Sinemin yarası her zaman sızlar
Yanıma gelmiyor, gelinler, kızlar

Ne ağlarsın yuvan mı yok
Yoksa benim gibi sızlar yaran mı
Şu dağlardan aşalım
Di gel gel ağlaşalım karşı karşıya

ÇADIR KURDUM DÜZLERE

Otuz kırk yıl önce Urfa'nın etrafındaki dağlara, bahar mevsiminde gidip eğlenen arkadaş grupları vardı. Bu gruplar oralara çadır da kurarlardı. Bir zamanlar Urfa'ya bir mutasarrıf tayin edilmiş. Bu mutasarrıfın güzel mi güzel, endamlı bir kızı varmış. Urfa'nın eşraf ailelerinden birinin oğlu bir mesire yerinde bu kızı görmüş ve ona aşık olmuş. Aşkını gizlemiş. (Bizde eskiden evlenmek isteyen genç babasının ayakkabısına bir çivi koyardı. Böylece baba oğlunun evlenmek istediğini anlardı.) Oğlan sürekli mesire yerlerine gider ve kızı gözetlemiş. Onu gördüğü zaman yüreği yerinden oynar ve ona el kol işaretleriyle meramını anlatmaya çalışmış. Kız da oğlanı beğenmiş ve ona aşık olmuş. Hizmetçiler vasıtasıyla birbirleriyle mektuplaşmışlar. Oğlan fazla dayanamamış ve babasının ayakkabısına bir çivi koymuş. Böylece babası oğlunun evlenmek istediğini anlamış. Kız ile oğlan arasındaki ilişkinin mahiyetini öğrenenler başlamış dedikodu yapmaya. Hele kocakanlar "Halının tozu biter, karının sözü bitmez." misali dedikodu yapmışlar. Bu hal uzun süre devam etmiş. Oğlanın babası bir gün hanımına dönerek : "Bah hatin bı oğlan ayakkabımın içine mih koydı. Kimin kızından evlenmağ istise, sor

örgeñ, biye söyle. Biz de çarasına baharlıh." demiş. Oğlanın annesi bir gün müsait bir zamanda oğlana sormuş : "Bah biye oğlim, kavum akrabalarımızda bi yığın yetişmiş kız var. Kimi istisense benden babay gidah onu siye istiyah. "Oğlan anasına mutasarrıfın kızına aşık olduğunu söylemiş. Annesi oğlanın bu cevabı karşısında şaşırmiş. Buna imkan olmadığını, mutasarrıfın kendilerine kızını vermeyeceğini, verme ihtimalinin de çok az olduğunu, buna rağmen durumu babasına anlatacağını ve kızı istemeye gideceklerini oğluna söylemiş. Annesi durumu kocasına anlatmış, kocası da mutasarrıfın yakınlarından birkaç kişiyi bularak devreye sokmuş ve Allah'ın emriyle kızı oğluna istetmeye ve kader olmuşsa kimsenir kaderi bozamayacağına inandığını belirterek kızı istetmiş. Mutasarrıf temiz ve makul bir adammış. Oğlanın askerlik yapıp yapmadığını öğrenmek istemiş. Elçiler (aracılar, düğürcüler) oğlanın askerlik yapmadığını söylemişler. Mutasarrıfta "Hele bi oğlan askerliğ etsin gelsin, kader olmuşsa kızımı oğliyıza verrem." demiş. Aracılar durumu oğlanın babasına anlatmışlar. Askerlik eskiden uzun sürermiş. Dilden dile bu konuyla ilgili dedikodular sürmüş. Bazıları "Bah bi kendini bilmeze, boyından böyüg işlere kahiy" demişler. Birkaç ay sonra oğlanın askerlik emri gelmiş ve oğlan askerlik şubesine giderek kur'a çekmiş. Kurası Suriye'ye çıkmış. Bazılarının kurası da Yemen'e çıkmış. Yemen ve Suriye gibi ülkelere askerlik yapmaya gidenler, beraberlerinde bir çift kuş götürürlermiş. Kurası Yemen ve Suriye'ye düşenler siyah kuş uçururlarmış. Oğlan da siyah kuş uçurmuş. Bu haber Urfa'da yayılmış. Oğlanı sevenler üzölmüş, sevmeyenler "Oh olsun" demişler. Oğlan Urfa'dan ayrılışı sırasında 'Çadır Kurdum Düzlere" türküsünü söylemiş:

Çadır kurdum düzlere
Tiken oldum gözlere
İşte ben gidiyorum
Urfa kalsın sizlere

Erkek
Ellere ah gülüm gülüm ellere
Küçükken beslemişem
Vermem seni ellere

Kız :
Yoğurt koydum dolaba
Bugün başım kalaba
Yar darılmış gidiyor
Belki gider Halebe."

Oğlanın gidişi olmuş amma dönüşü olmamış. Onlar murad alamamışlar, inşallah siz alırsınız.

Çadır kurdum düzlere
Tiken oldum gözlere
Aha ben gidiyorum
Urfa kalsın sizlere

Ellere ah gülüm gülüm ellere
Küçükken beslemişem
Seni vermem ellere
Neçe ki canım sağdır
Sardırmam seni ellere

Yoğurt koydum dolaba
Bögün başım kalaba
Yar darılmış gidiyor
Belki gider Haleb'e

Ellere ah gülüm gülüm ellere
Küçükken beslemişem
Seni vermem ellere
Neçe ki canım sağdır
Sardırmam seni ellere

FIRAT KENARINDA KAYIH DEĞİLEM

Bir zamanlar Urfalı bir genç İstanbul'a gider. İstanbul'da bir kız, kendisine aşık olur. Birbirlerini delicesine severler. Birlikte Urfa'ya dönerler. Oğlan ağa çocuğu, gözünü zenginlikle açmış. Çalışmamış, didinmemiş. Elinden bir sanat gelmezmiş. Altın bilezik sahibi olmayı aklına hiç getirmemiş. El bebek gül bebek, nazlı büyümüş. Köyden gelen harmanın gelirini yer, oturmuş. İki üç yıl mevsim kurak geçmiş, harman gelmemiş. Oğlanın maddi durumu sarsılmış ve yoksullaşmış. Yoksulluğa dayanamayan genç sonunda başını alıp bir büyük şehre çalışmaya gitmiş. Ailesi oğlandan uzun süre haber alamamış. Sila ve sevgili hasretine dayanamayan karısı, üstüne üstlük bir de kaynanasından ve görümcelerinden iyi muamele görmeyince, kalkmış gizliden gizliye kocasına bir mektup yazmış. İçini aşağıdaki dizelere yansıyan şekliyle dökmüş. O mektup türküye dönüşmüş:

"Urfa dedikleri de bir küçük şehir
Paşam ben cahilem çekemem kahir
Yediğim içtiğim ağıyla, zehir

Tez gel ağam tez gel Urfalı mısın?
Sılaya dönmeğe yeminli misin?

Fırat kenarında kayıh degilem
Senden ayrılalı ayıh degilem
Bir çüt selamına layıh degilem

Tez gel ağam tez gel Urfalı mısın?
Sılaya dönmeğe yeminli misin?

BİR MEKTUP YAZDIRDIM

Urfa'da askerlik yapan Malatyalı bir genç bir gün çarşı iznine çıkmış. Yolda gördüğü Emine adındaki kıza aşık olmuş. Onu takip etmiş ve evini öğrenmiş. Her fırsatta izin alarak, Emine'yle görüşmenin yollarını aramış. Oğlanın bu çabaları karşısında, Emine ona inanmış ve asker oğlanla başlamış sık sık görüşmeye. Gizliden gizliye görüşmeler habire devam etmiş. Oğlanla kız aralarında anlaşarak evlenmeye karar vermişler. Oğlan Emine'ye olan aşkını Malatya'daki ailesine bir mektup yazarak bildirmiş. Fakat oğlanın ailesi bu duruma karşı çıkmış. "Sakin Urfa'daki kızla evlenme, senin Malatya'da beşik kesmen var. Senin beşik kesmen seni bugüne kadar bekledi, töremizden dönemeyiz. Neye mal olursa olsun Urfalı kızla evlenemezsin. Malatya'da bin tane dostumuz, bin tane düşmanımız var, sakın bizi küçük düşürmeyesin." demişler. Ailesinin bütün uyarılarına rağmen oğlan, Emine'den vazgeçmemiş ve ona olan sevgisini sürdürmüş. Askerliği bitmiş ama Emine'ye olan sevgisinden kopamamış. Ailesini ve töresini bir yana bırakarak Emine'yle evlenmiş ve mutlu bir sona ulaşmış. Aşkları türküleşmiş. Herkesin sazında, gönlünde, dilinde yer etmiş. Olayın kahramanları bugün Malatya'da yaşamaktadırlar.

Bir mektup yazdırdım Urfalı kızına
Zalımın kızı bahmaz yüzüme
Anam duyar ise, vurur dizine
Uy nenni nenni, askerim nenni, severem seni.

Bir mektup yazdırdım dört ucu kara
Künyemiz verildi, karakollara
Anam duyar ise düşer yollara
Uy nenni nenni, askerim nenni, severem seni.

Evlerinin önü mermer döşeli
Doktorlar geliyor eli şüşeli
Üç yıl oldu, ben bu aşka düşeli
Uy nenni nenni, askerim nenni, severem seni.

ŞİH MAHSUT'TA MUMLAR YAHTIM

Urfa'da çok zengin bir ağanın gelinlik çağına gelmiş bir kızı varmış. Her kim kıza görücü gelirse, kızın anası hemen bir bahane bulur ve sudan sebeplerle gelenleri geri çevirmiş. Arkasından taliplilerle alay eder ve "Siz kim oluyorsunuz da, gelip kızımı istiyorsunuz?" dermiş. Gözü hep yükseklerde olan kız anasına, kızı ne zaman görücüleri kabul etse, istiyorum demeye kalmadan anası "Kızım sana daha soylu, daha zengin ve daha yakışıklı biri yaraşır. Sen koca bir ağa kızsın. Dur bak daha sana ne kısmetler çıkacak. Hiç bizim şerefimize bunlar yakışır mı?" diyerek kızını avuturmuş. Günler, aylar derken seneler gelip geçmiş. Bu cici, bu neci, yok anam aşağı, yok babam yukarı derken kız yaşlanmış ve gelinlik çağını geçirmiş. Kapıları eskisi gibi çalınmaz, kıza eskisi gibi talipli çıkmaz olmuş. Fakir, tenezzül edip bize vermez zengin de kızın yaşı geçkindir der, istemezmiş. Bundan sonra ana kız kavgası başlamış, birbirlerini karşılıklı suçlamışlar. Ana kızına moral vererek "Gel kızım, bu cuma ziyarete gidelim, ha şu hocada yazdırdığım muskayı tak, Dergah'a gidelim, inşallah kaderin açılır". derken gitmedikleri hoca ve ziyaret kalmamış. Kızın kaderi açılmamış ve kız büyük bir umutsuzluğa düşmüş, başına gelen felaketin farkına varmış, başına gelenleri kendisi dile getirmiş. Çaresizlik içinde, derdini dile getirerek ağıt yakmış, ağıt zamanla türküye dönüşmüş ve dilden dile dolaşmış.Eser, Ziya Küçük'e aittir:

Şih Mahmut'ta mumlar yahtım
Çözülmez, bağlanmış bahtım
Yazılı muskalar tahtım
Ana evde kalacağam
Saçlarımı yolacağam.

Yalvarırım Allah'ıma
Dağlar dayanmaz ahıma
Girilmesin günahıma
Ana evde kalacağam,
Saçlarımı yolacağam.

Ehriven'de gezdim durdum
Boş yere hayaller kurdum
Dergah'a adaklar sundum.
Ana evde kalacağam
Saçlarımı yolacağam.

KINALI KIZIM

Kurrik Mehe müzik sohbetlerinin aranan bir ismiydi. Asıl adı Mehmet Gençkol'du. İsfahan makamını çok güzel icra eder, hoyrat okur ve türkü söylerdi. Harran'da kıl çadır kurdu-rarak fasıllar yapmıştır. Sesinin tiz ve kuvvetli olması nedeniyle taş plağı çatlatmıştır. Ayrıca bir gün Urfa'nın Mağaracık Kö-yü'nde nar bahçesinde misafirlerini ağırlarken, kuşluk vaktin-de hoyrat ve türkü okumaya başlamış, bülbül gelip sazın göğsüne çarparak dayanamamış ve orada ölmüştür. Bu olayın canlı şahidi aynı köyden, Şükrü Bozkurt bugün yaşamak-tadır. Seksen iki yaşında 1989 yılında aramızdan ayrılan bu büyük müzisyenin en çarpıcı bestelerinden biri 'Kınalı Kızım' türküsüdür.

Eşi kendisinin halası kızıdır ve birbirlerini severek evlenmişlerdir. Temizliğe önem veren ve berberlik yapan Mehmet, çamurlu yollarda yürürken bile üstüne çamur sıçratmazdı. Cebinde sürekli tırnak makası, cımbızı, marhaması, esansı bulunurdu. Güzel kokular süründüğü için kendisine "Kohılı Mehe" de derlerdi. "Kohılı Mehe" halası kızına aşık olur. Halası kızı dayısı oğlunun aşkının farkına varır. "Kohılı Mehe", aşkını halası kızına belli etmemeye çalışır. Bu arada halası kızına epey görücüler talip olur. Doktor gelir, şoför gelir, asker gelir, kuyumcu gelir ister. Ama onun gönlü dayısı oğlundadır. Kim gelirse hepsine hayır cevabı verir. Gelip giden görücülerden haberi olan Kurrik Mehe bu türküyle halası kızının fikrini yoklar. Bir de ne görsün, halası kızı da ona dönerek :

"Ay anam, vay anam, ben varram ona
İçer içer sarhoş olur sarılır bana."

diye karşılık verir. Orada kız daha fazla dayanamaz. Açıktan, "Ben dayımoğlu Kurrik Mehe'yi isterem." der ve aşkını itiraf eder. Sonunda evlenip mutlu bir şekilde hayatlarını sürdürürler. Bir türkü böylece yakılmış olur:

Ay kızım, vay kızım, kınalı kızım
Seni bir doktor istiy, verim mi ona
Ay ana, vay ana ben varmam ona
Reçetesi çohtır yazdırır bana

Ay kızım, vay kızım, kınalı kızım
Seni bir saraf istiy, verim mi ona
Ay anam, vay anam, ben varmam ona
Leraları çohtır, saydırır bana.

Ay kızım, vay kızım, kınalı kızım
Seni bir şoför istiy, verim mi ona
Ay anam, vay anam, ben varmam ona
Yola gider gelmez derd olur bana

Ay kızım, vay kızım, kınalı kızım
Seni bir asker istiy, verim mi ona
Ay anam, vay anam, ben varmam ona
Nöbetleri uzar gider ben varmam ona

Ay kızım, vay kızım, kınalı kızım
Seni bir sarhoş istiy, verim mi ona
Ay anam, vay babam, ben varmam ona
İçer içer sarhoş olur, sarılır bana.

KAPUYU ÇALAN KİMDİR?

Ömer Ağa, Urfa eşrafındandır. Zevk ve sefa içinde yaşamayı sever. Keyif ve eğlencesine düşkündür. Bundan otuz kırk yıl önce, bugünkü Anzilha Parkı'nda kadın oynatılırdı. Ömer Ağa eğlenmeyi seven biri olduğu için hemen hergün oradaydı. Anzilha Parkı'nın belli bir bölümünde, oynayan kadınlar arasında Nesime adlı bir kadın da vardır. Ömer Ağa buranın sürekli müşterileri arasındadır. Nesime ile aralarında bir sevgi doğar. Bazen Urfa'nın zenginleri Halepli Bahçesi'nde saz çalar, türkü söyler, içer ve eğlenir, Nesime ve diğer kadınları oynatırlardı. Bu zenginler arasında Ömer Ağa da bulunurdu. Bu sevgi daha sonra aşka dönüşür ve Ömer ağa Nesime'yi önce kapatır, daha sonra evlenir. Ama sıra geceleri onun vazgeçilmez tutkusu halinde devam eder. Ömer Ağa bir akşamüstü Nesime'nin üzerine kapıyı iki üç dolam büyük kilitle kapatır. Hemen yanındaki bir eve sıra gecesine iştirak etmek için gider. Ömer Ağa'nın Nesime'yi kapatmasına ve onunla evlenmesine kızan Nesime'nin hayranlarından birkaç kişi, damdan gizlice Ömer Ağa'nın evine inerler. Nesime'nin bulunduğu odanın kapısını kırmaya çalışırlar. Kapının kırılacağından korkan Nesime, Ömer Ağa'nın duvardaki çiftesine sarılır ve kapıyı kırmak isteyenlere ateş eder. Birkaç kişi kaçar ve içlerinden biri yaralanır. Evine yakın bir yerde, sıra gecesinde bulunan Ömer Ağa, çifte sesini duyunca irkilir. Kendi çiftesinin sesini tanır. Hemen bulunduğu evden ayrılır ve doğruca evine gelir. Kapıyı açar ve Nesime'nin odasının önünde kanlar içinde yaralı yatan birini görür. Kendisinin odadan çifte sesinin ardından ayrılması, diğer arkadaşlarını da tedirgin eder. Birkaç arkadaşı hemen onun ardından evine gelirler. Ya-

ralı şahsı onlar da görür. Ömer Ağa olanlara kızarsa da, büyüklük göstererek onları affeder. Diğer arkadaşları yaralı şahsı alır ve götürürler. Arkadaşları Ömer Ağa ve Nesime üzerine bu türküyü söylerler. Urfa'nın küçük bir şehir olması, bu türkünün de hemen her sıra gecesinde söylenmesi nedeniyle Ömer Ağa ve Nesime dillere düşerler. Ömer Ağa bu durumdan rahatsız olur. Nesime'yi yanına alarak Urfa'yı terkeder, gider, İstanbul'a yerleşir. Nesime'nin çocukları olur. İstanbul'da mutlu bir şekilde yaşamaya devam ederler. Türkü o günden bugüne söylenir, durur. Nesime güzelliğiyle bir efsane kadın olur. Araştırmalarımız sırasında Nesime'yi Mikkim Tahir'in de sevdiğini tesbit ettik :

Kapuyu çalan kimdir.
Aç bahım gelen kimdir?
Yaram derine düştü,
Belki gelen hekimdir.

Oy desinler desinler
O dilleri yesinler,
Halepli Bahçası'nda,
Nesime'm oynar desinler

Liverimin kaytanı,
Sen geldin, yarım hani?
Yüzden seven çoğ olur,
Candan sevenim hani?

Oy desinler desinler
O dilleri yesinler,
Halepli Bahçası'nda,
Nesime'm oynar desinler

GÖKTE YILDIZ KOL ATMIŞ

"Hestave" lakaplı Mehmet Durak Şerbetçi, hayatını köylerde at arabası ile çerçilik yaparak, şehirde de camekan içinde güzel kokular satarak kazanmaya çalışan biriydi. Sürekli düğünlerde cümbüş ve saz çalar, türkü söylerdi. İlk karısı Rahime'yle severek evlenmişti. Rahime'den bir oğlu olur. Oğlan bir gün damdan düşerek ölür. Karısında sara hastalığı vardır. Anasının sözü üzerine severek evlendiği karısı Rahime'yi istemeden boşar. Bir yandan evlat acısı, bir yandan da hanımını kaybetmenin verdiği acıyla kendini alkole verir. Karısı Rahime'nin bir başkasıyla evlenmesi haberini alır almaz yıkılır. Annesi ona : "Oğlum bı hanım daha siye oğlan doğır-maz. Eyisi mi bını boşa, bi daha evlenirsen." demiştir. "Hes-tave", artık tam bir alkolik adam olup çıkmıştır. Daha sonra yaptığı bütün evliliklerde de aradığını bulamaz. Sefil bir hayat yaşar. Onun en büyük dostu "Gariban" ve sazıdır. Bir de kızı Sultan'ı çok sever. "Gökte Yıldız Kol Atmış" türküsünü karısını kaybetmenin verdiği acıya dayanamayarak yazar. At arabasını kendine ev edinen Hestave, pejmürde bir halde 1974 yılında ölür. Mezarı Harran Kapı Mezarlığı'ndadır.

Yılan ahtı kehviye
Gönlüm düştü Rahime'ye
Rehme'yi biye verseler,
Daha getmem kehviye.

Gökte yıldız kol atmış,
Allah neler yaratmış.
Her şeyi daştan, torpahtan,
Seni nurdan yaratmış.

Yola koyın düzülür,
Yengi gelin süzülür.
Süzülme kurbanı olım,
Hestemiz var, üzülür

Gökte yıldız kol atmış,
Allah neler yaratmış.
Her şeyi daştan, torpahtan,
Seni nurdan yaratmış.

Samanlıhta sazım var.
Getme gözzel sözüm var.
O söz orada kalsın,
Kaşlariyda gözüm var.

Gökte yıldız kol atmış,
Allah neler yaratmış.
Her şeyi daştan, torpahtan,
Seni nurdan yaratmış.

Anasının öğüdü üzerine karısı Rahime'yi boşayan Mehmet Durak Şerbetçi, hanımından ayrıldıktan sonra, karısı üzerine ve annesine cevaben aşağıda sözleri yer alan türküyü söylemiştir. Sazı ve şarabı yanından ayırmayan "Hestave", sazının tellerine dokunurken şöyle demiştir :

Sazımın düzeni yoh
Karşımda gezenim yoh
Demedim mi ben siye
O kizdan gözzeli yoh

Karaköprü düzünde,
Naylon çorap dizinde,
Ben yarımı tanıram
Çifte ben var üzünde

DAMBURAM REBAB OLDU

Damburacı İbrahim, orada burada saz çalıp geçimini bu yolla temin eden garip bir kişiydi. Bir gece sarhoş haldeyken Sakıplardan Halil Bey, gece yarısına doğru sokakta ona rastlar. İsrarla kendisine saz çalmasını ister. O da bu gece keyfinin yerinde olmadığını söyleyerek bu isteği reddeder. Bunun üzerine Halil Bey, ona ağza alınmayacak küfürler ederek, hakarette bulunur. Buna dayanamayan Damburacı İbrahim, cebinden çıkardığı bıçağı ona birkaç kez saplar. Halil Bey orada hemen ölür. Damburacı, yakalanır ve hapse atılır. Uzun süreli duruşmalardan sonra idama mahkum olur. Şer'i kanunlar gereği mi, örfi kanunlar gereği mi bilinmez, ölenin annesinin affetmesi halinde idamdan kurtulması gündeme gelir. Urfa'nın tüm ileri gelenleri Halil Bey'in annesinden Damburacı İbrahim'i affetmesi için aracı olurlarsa da bir sonuç alamazlar. Kadın bütün ricaları reddeder ve Damburacı'nın idam edilmesini ister. Damburacı İbrahim idam edilir.

"Damburam rebab oldu.

Ciğerim kebab oldu.

Sakıplardan bi kehepe

Kanıma sebep oldu."

biçimindeki sözler daha sonra değiştirilir.

Damburam rebab oldu

Ciğerim kebab oldu

İstedim vermediler

Bi zalım sebep oldu.

Aman aman aman aman
Çoğ içmişem halim yaman
Ben siye heyran

Ördek suya dal da gel
Yardan heber al da gel
Eger yarım gelmezse,
Tut kolından al da gel.

Aman aman aman aman
Çoğ içmişem halim yaman
Ben siye heyran

Karadır kaşiy ördek
Yeşildir başiy ördek
Çüt gettin, tek gelirsen
Hanı yoldaşiy ördek?

Aman aman aman aman
Çoğ içmişem halim yaman
Ben siye heyran

Dambıram mildir benim
Dilim dilimdir benim
İsterem yara gidim
Bir günüm yıldır benim

Aman aman aman aman
Çoğ içmişem halim yaman
Ben siye heyran

Dambura çala çala
Çıhtım bi yüksek dala
Korharam düşüm ölüm
Yarımı eller ala

Aman aman aman aman
Çoğ içmişem halim yaman
Ben siye heyran

GÜLCAN

Bir zamanlar iki genç birbirlerini delicesine sevmişler. Aralarında evlenmeye karar vermişler. Hazırlıklar yapılmış. Ama kız amansız bir hastalığa yakalanmış. Kız evi, oğlan evi başlamışlar kızın derdine deva aramaya. Ama nafile, derdine derman bulamamışlar. Kız çok sürmemiş ölmüş. Damat haberi duyunca kızın ölüsünü görmek istemiş. Gitmiş, kızı öldüğü yerde görmüş. Düğün dernek kurulmadan nişanlısının aniden ölmesi karşısında oğlan sevdiği kızın üzerine bu türküyü söylemiş. Türkünün söz ve müziği Abdurrahman Savaş'a aittir:

Kınalar koydirtti pambığ eline
Altın kemer tahtı ince beline
Bülbüller aşıkta, datlı diline

Ermedim mirada, yandım o cana
Kıydı Mevla'm kıydı, ah o Gülcan'a

Gözlerine sürme torpah mı oldı
Genç geline kefin duvah mı oldı
Yanımda sanarken ırah mı oldı?

Ermedim mirada, yandım o cana
Kıydı Mevla'm kıydı, ah o Gülcan'a

Altunlar düzdürdim billur gerdana
Düğünü pozdirdim kaçtım dermana
Ağlıya ağlıya oldum divana

Ermedim mirada, yandım o cana
Kıydı Mevla'm kıydı, ah o Gülcan'a

KARA ÜZÜM HABBESİ

"Hestave" lakaplı Mehmet Şerbetçi, kızı Sultan'ı sürekli yanında gezdirir ve onu çok severdi. Bir gün yine kızıyla birlikte Beğkapısı Mahmutoğlu Kulesi dibinde yaz günü otururken, hemen önlerinde kara üzüm satılıyormuş. Kızı Sultan, babasının her türlü hizmetini yapar, babası da bu kara esmer kızı kimseye inanmaz, gözü gibi korur ve severdi. İşte böyle bir günde 'Kara Üzüm Habbesi' türküsünü kızı için söylemiştir.

Kara üzüm hebbesi
Göynim sevmez herkesi (esmersin güzelsin)

Olırsa o kız olsun
Esmerler huvardası (esmersin güzelsin)

Gelme biye
Küstüm siye
Bi öpicik vermediy
Valla huylandım siye

İpin ucı bendedir
Bi ucı bedendedir
El bilir, alem bilir
Benim göynim sendedir.

Gelme biye
Küstüm siye
Bi öpicik vermediy
Valla huylandım siye

Kah gidah belesine
Ėripler mehlesine
Orda bi naçar ölmüş
Kahın gidah yasına

Gelme biye
Küstüm siye
Bi öpicik vermediy
Valla huylandım siye

ABDO'YIN MEZARINI KAYADAN OYIN

Urfa'da Abdi Ağa adında yakışıklı, zengin delikanlı biri yaşarmış. Hatırı sayılır, sözü geçermiş. Yiğitliğiyle herkesin gönlüne taht kurmuş. Abdi Ağa, bir genç kıza aşık olmuş ve onunla evlenmek istemiş Abdi Ağa'nın samimi olduğu iki de arkadaşı varmış. Bu arkadaşlarından birinin adı Müslüm'müş. Müslüm, arkadaş Abdi Ağa'nın sevdiği kızı ondan habersiz seviyormuş. O da aynı kızla evlenmek istiyormuş. Kız, Abdi Ağa'yı tercih etmiş. Kızı alamayacağını anlayan Müslüm, kalleşçe Abdi Ağa'yı öldürmüştü. Kısakanlık duygusu nedeniyle katil olmuş. Abdi Ağa'nın kalleşçe öldürülmesi üzerine Urfa halkı üzölmüş ve yas tutmuş. Kalender bir insanın öldürölmesi daha sonra bir türkünün yakılmasına neden olmuş:

"Abdo'yın mezarını kayadan oyun
Sağına, solına salaca koyın
Abdo'yi kaldırın, İclal'i koyın
Vurma zalim Müslüm vurma yaram derindir.
Eğer yaram sağalırsa Mevla'm kerimdir.)

SALO

Salo (Salih) zengin bir ailenin çocuğudur. Çalgı çalmaya heves eder. Çögür (bağlama) çalmayı öğrenir. O devirde çögür çalmak ayıp olduğu için ailesi onu evden kovar. Bu defa Salo, düğünlerde çalgı çalmaya başlar. Kısa zamanda Urfalı'da tanınır. Çünkü o halkın gözünde bir "gevende"dir. Bir kadınla evlenir ve üç çocuk sahibi olur. Kadınlar Türk meydanı mahallesinde sürekli Salo'yu düğüne götürürlermiş. Çünkü onun bulunmadığı düğün şen olmazmış.

"Sarı zıbın senene
Bah çardahtan enene
Dört kitap karim olsun
İkrarından dönene."

"Beyaz kağıt yazdırdım
Çoğ adamı azdırdım
Ne sevdim ne sevildim
Ehmkak deye gezdirdim."

CABIR DAĞIN MAĞARASI

Dört arkadaş dönemin sevilen belediye başkanının evine giderler. İki arkadaş Kazzaz Ali Efendi evi önünde beklerken Arap Reşşo'nun oğlu Mehmet ve arkadaşı kapının üzerinden atlayarak eve girerler. Bilinmeyen bir nedenle dönemin sevilen belediye başkanını öldürür ve firar ederler. Mehmet, birkaç gün dağlarda firar gezer. Askerler zaman zaman onu aramaya çıkarlar. Mehmet, sonunda yakalanır. 1959 yılında asılır. Bu olay halkı etkiler ve bir türkünün yakılmasına neden olur. Mehmet, asılması nedeniyle halkın gözünde bir sevgili olur çıkar.

Cabır Dağ'ın mağarası
Yihilsin Urfa Kalası
Bi yanımı dert büridi
Bi yanda mevzer yarası

Memed'im aslan Memed'im
Dağlarda ceyran Memed'im
Yazığ oldu genç yaşına

Cabır Dağ'da bağ olur mı
Kara behtim ağ olur mı
Yedi sene mehkum gezdim
Üregimde yağ olur mı

Memed'im aslan Memed'im
Dağlarda ceyran Memed'im
Yazığ oldu genç yaşına

Cabır Dağ'dan kuş geliyor
Mevzer sesi hoş geliyor
Bölük bölük giden asker
Geri dönmüş boş geliyor

Memed'im aslan Memed'im
Dağlarda ceyran Memed'im
Yazığ oldu genç yaşına

EŞREF

Bir zamanlar Eşref adında yakışıklı, delikanlı mı delikanlı biri yaşarmış. Eşref aslen Birecikliymiş ve Sakıplardanmış. Allah Eşref'i ve kardeşlerini özene bezene yaratmış. Üç kardeşlermiş. Bütün akrabaları zengin olmasına rağmen, Eşref'in ailesi fakirmiş. Birecik'te degirmi heyedi, eyvanı olan bir evde yaşarlarmış. Eşref yakışıklı olduğu için mahallenin bütün kızları ona vurgunmuş. Ama Eşref yakın akrabalarından birinin kızını sevmiş. Kız da Eşref'i sevmiş. Eşref ailesini göndererek kızı istetmiş. Ama nafile kızı Eşref'e vermemişler. Eşref'in ailesi Urfa'nın bütün ileri gelenlerini aracı, elçi yapmışsa da olumlu bir sonuç alamamış. Birbirlerini seven iki genç sonunda kaçmaya karar vermişler. Eşref ve sevdiği kız kaçmak için sözleşmişler. Sözleştikleri gece yarısı kız bohçasını hazırlamış ve Eşref'i beklemeye koyulmuş. Beklemiş, beklemiş Eşref bir türlü gelmemiş. Sonunda vakit gece yarısını geçmiş ve kız eyvanda uyumuş. Eşref kızı kaçırmak için duvardan gizlice kızın bulunduğu eve girmiş. Kızı uyuklar bir vaziyette eyvanda bulmuş. Onu uykudan uyandırmış. Olanların farkına önceden varan kızın kardeşleri orada Eşref ve kız kardeşlerini öldürmüşler. Eşref'in ölümünden sonra ailesi yaşadıkları evi fakir bir aileye bırakarak, Birecik'i terketmiş.

Mendil sardım eyvana
Şavkı vurdu her yana
Ağalar bir yan olın
Eşref çıksın meydana

Aman Eşref canım Eşref
Uyhıdan uyattiy beni
Kana boyadiy beni

Hayatları degirmi
Bı gelen yar degil mi?
Sakıplardan üç güzel
Biri Eşref degil mi?

Aman Eşref canım Eşref
Uyhıdan uyattiy beni
Kana boyadiy beni

Hayatlarında durdım
Aradım yarı buldım
Güzellerin içinde
Ben Eşref'e vurıldım.

Aman Eşref canım Eşref
Uyhıdan uyattiy beni
Kana boyadiy beni.

URFA KURTULUŞ TÜRKÜSÜ

Bu türkünün öyküsünü yazmak hem kolay, hem de zor. Kolay çünkü bu konuda yazılmış o kadar çok yazı var ki... Ben burada kurtuluşun kronolojisini yazacak değilim. Yalnız bir olay var ki, bu türkünün söylenmesine, yakılmasına yeter de artar bile. İşgal günlerinden birinde Urfalı kadınlar hamama yıkanmaya giderler. Yolda Fransız devriyelerinin sarkıntılığına maruz kalırlar. Kadınlardan birinin çarşafı ve yamşağı yırtılır. Çarşafı ve yamşağı yırtılan kadın dönemin Belediye Başkanını ziyaret ederek kendisine yırtılan çarşafını ve yamşağını verir ve ona : "Eğer siz erkekseniz bınları defedersiniz. Yok eğer bi işi yapamıyacaksanız fesinizi bize verin." der. Urfa kendini kurtaran şehir olur ve hem de bu türkü yakılır. Her Onbir Nisan günü çoluk çocuk,yaşlı genç bu türküyü ayrı bir heyecan ile söyler. Urfa'nın düşman işgalinden kurtuluş yıldönümleri, o günlerin acısı yeniden hatırlanarak kutlanır bu nedenle. Ama bu türkü söylenirken, acılar mutluluk olur, sevinç olur.

Kolımı salladım toplar oynadı
Kara daş içinde çete kaydadı
Yaşasın Urfalılar teslim olmadı

Di yeri yeri yeri kumandanlar yeri
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Tıfındır hestehana karşıma karşı
Hayın Fransız'ın bomba atışı
Urfa çetelerinin süngü tahışı

Di yeri yeri yeri kumandanlar yeri
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Şişko'nun damından atladım geldim
Cebirhanam tüküldü topladım geldim
Hayın Fransız'ı pakladım geldim

"Di yeri yeri yeri kumandanlar yeri
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Şebeke dağından endim deriye
Atılıyor bombalar, bilmem neriyeye
Urfa çeteleri dönmez geriye

Di yeri yeri yeri kumandanlar yeri
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Fransız'ın başında kırmızı fesler
Atılıyor bombalar, gelmiyor sesler
Ruhları çekilmiş, kalmış kefesler

FIRAT

Bu anda Atatürk Barajı'nın suları altında kalan Fırat'a yakın köylerin birinde çocuklarına hem annelik hem de babalık yapan bir kadın, hastalığı nedeniyle çektiği fakat gizlediği sancıya dayanamaz ve verem olur. Havaların biraz ısınmasını bekler ve bir doktora görünmeye karar verir. Saldı yer bulunmaz, düşüncesiyle çocuklarını komşusuna emanet eder ve baharın ilk günlerinden birinde sala biner. Ki o zamanlar karşıdan karşıya geçmek için sal kullanırlardı. Kabaran Fırat'ın suları salı alabora eder ve salla birlikte anne, Fırat'ın sularına kapılarak, bir daha görünmemek üzere Suriye sınırlarına kadar sürüklenir. Bütün aramalara rağmen cesedi suda bulunmaz. Çocuklar ha geldi, ha gelecek, diye annelerini beklerler. Nihayetsiz bekleyiş onları yenik düşürür. Ahlar, vahlar bir şeyi değiştirmez. Çocuklar kaderleriyle başbaşa kalırlar. Ozan Arif Çelik, onların acılarını şöyle dile getirir:

Hava buluttu, Fırat azmıştı
Bu ne sıcak bir yaz, ne karlı kıştı
Bir bahar günü sinem yanmıştı

Anamı içip doydun mu Fırat
Koyun kuzusuz durur mu Fırat

Bu mudur huyun, kurusun suyun
Nerde bu felek bu nasıl oyun
Şimdi başıma ne küller koyum

Devrilsin boyun duydun mu Fırat
Koyun kuzusuz durur mu Fırat

Diziime vursam, saçımı yolsam
Düştüğü yere kendimi atsam
Fistanı canı bir pula satsam

Anamı geriye verir mi Fırat
Koyun kuzusuz olur mu Fırat

Bu mudur huyun, kurusun suyun
Nerde bu felek bu nasıl oyun
Şimdi başıma ne küller koyum

Devrilsin boyun duydun mu Fırat
Koyun kuzusuz durur mu Fırat

AĞAM SÜLEYMAN

Bir zamanlar Urfa'nın Köprübaşı semtinde Süleyman adlı zengin ve gururlu biri yaşamış. Bu Süleyman Efendi'nin ay parçası, güzel mi güzel bir kızı varmış. Kız bazen pencereden başını çıkarır ve sokaktan geçenlere bakarmış. Bir gün yine pencereden dışarıya bakarken gariban olan, köyden gelmiş, yakışıklı bir delikanlıyı görmüş. Bu delikanlının gözü de kıza takılmış. Her gün aynı sokaktan geçmeye başlayan delikanlı Süleyman Efendi'nin kızına aşık olmuş. Kız da bu köylü genci sevmiş ve her gün onun geçtiği saatte dışarıyı pencereden gözetlemeye başlamış. Genç, fakir bir ailenin çocuğuymuş. Köyde çobanlık yapıyormuş. Hayvanlarını satmışlar, birkaç keçileriyle birlikte gelip şehre yerleşmişler. Gel zaman git zaman oğlan durumu anne ve babasına anlatmış ve onlardan kendisine Süleyman Efendi'nin kızını istemelerini söylemiş. Kız oğlanla, oğlan kızla konuşamazmış. Bir gün oğlanın ailesi kızı oğullarına Allah'ın emriyle, Muhammed'in kavliyle istemeye gitmişler. Kızın babası bu fakir ve gariban insanları azarlamış ve onlara : "Size verecah kızım mızım yoh. Siz kim olısz da geliysz benim gibi bir efendinin kızını istiysz. Hade gidin siz size başka bi kapı bulın." demiş. Oğlan kıza, kız oğlana tutkunmuş. Nafile, Süleyman Efendi kızını bu gariban delikanlıya vermemiş. Zalimlik yaparak ve elini çabuk tutarak bir başkasına vermiş. Oğlan da kızın kapısının önünden geçerken "Ağam Süleyman" türküsünü yüksek sesle söyleyerek, kendi kendini teskin etmeye çalışmış:

Evleri Köprübaşı
Ağam Süleyman
Odama atma daşı
Paşam Süleyman

Gel beni bırdan kaçır
Ağam Süleyman

Dosta düşmana karşı
Paşam Süleyman
Ağam Süleyman paşam Süleyman
Evleri Köprübaşı'nda boyına heyran

Yağmur yağar göl olur
Ağam Süleyman

Ahar gider sel olur
Paşam Süleyman
Benim bir sevdiğim var
Ağam Süleyman

O da gider el olur
Paşam Süleyman

Ağam Süleyman paşam Süleyman
Evleri Köprübaşı'nda boyına heyran

Keçi saldım çayıra
Ağam Süleyman
Harıl harıl yayıla
Paşam Süleyman

Benim bir sevdiğim var
Ağam Süleyman
Mevlam onı kayıra
Paşam Süleyman

Ağam Süleyman paşam Süleyman
Evleri Köprübaşı'nda boyına heyran

ANE KAH Bİ ZILĞIT ÇAL

Urfa'nın Bozova ile Suruç ilçeleri arasındaki bir köyde bir anne ve babanın çok güzel bir kızı varmış. Anne ile baba kızlarına gözleri gibi bakarmış. Nazardan çok korkarlarmış. Bir gün köylerine kar yağar ve Zeliha adlı kız sarnıca su getirmek için gider. Yağan kar nedeniyle sarnıcın ağzı kapanmıştır. Zeliha, dikkatsizliği nedeniyle sarnıcın içine düşer. Bütün çabasına rağmen boğulmaktan kurtulamaz. Sarnıca su almaya gelen birileri tarafından fark edilir. Zeliha'nın cesedi şişmiş bir vaziyette sarnıçtan çıkarılır. Anne ve babanın korktuğu başlarına gelmiştir. Bu acı üzerine sarnıca ve suya küsen anne ve baba yine de aynı sarnıçtan kurtlu su içmek zorunda kalırlar. Harran'a bağlı Bimidar (Yakinyol) köyünde kümes hayvanlarının bile içemediği suyu "kader" diyerek çaresizlik içinde içmek zorunda kalan köylüler, başlarında "öl-be" denilen tahtadan yapılmış su kaplarıyla ötelere su taşıyan kadınlar, ki o kadınlar su dolu kablari başlarının üzerinde gözleri gibi taşır, bugün suya kavuşmuşlarsa da, acılarını ve kurtlu su içtikleri günleri unutmuş değildirler. Bu acılar içinde hemen herkes yıllardan beri Harran'ın suya kavuşmasını arzulamıştır. Bu türkü bize bugün Zeliha'sını kaybeden anne ve babaların acılarını, öykülerini hatırlatmaktadır.

Hasret kaldım suya ben
Daldım bir uykuya ben
Rüyada bir su gördüm
İçtim doya doya ben.

Fırat dağı deliyor
Urfa'ma su geliyor
Ane kah bi zilğit çal
Harran'a su geliyor

Suya hasret
Harran'da kara toprak
İçerden bağrım yanık
Dudağım suya hasret.

Fırat dağı deliyor
Urfa'ma su geliyor
Ane kah bi zilğit çal
Harran'a su geliyor

Yeşiller oldu sarı
Kaybetmişiz baharı
Bulsak su denen yarı
Toprağa ağaca su

Fırat dağı deliyor
Urfa'ma su geliyor
Ane kah bi zilğit çal
Harran'a su geliyor

SEHERDEN ENDİM BEN BAĞA

Genellikle beste ve güftelerini ilhamla terennüm eden ve yazan Şükrü Hafız, bir gün arkadaşlarıyla bir bağa çalıp söylemeye gider. Mevsim bahar vaktidir. Sabaha kadar çalıp söyler. Küçük yaşta gözlerini kaybetmenin verdiği sıkıntı biryanda, sabahlara eğlenme nedeniyle uykusuzluğun verdiği sıkıntı başka bir yandadır. Bestekâr Şükrü Hafız geçen günlerin de ömürden geçtiğinin farkındadır. Gözlerinin olmayışı kipriklerini hassas bir ses alıcısına çevirmiştir. En küçük bir hışırtıyı kiprikleri vasıtasıyla duyar. Kimler muradını almadan bu dünyadan göçtü diye de düşünür. İlham perisi bir kez daha öper onu ve bu türküyü orada söyler.

Seherden endim ben bağa
Güller sarılmış yaprağa
Miradını almıyanlar
Nasıl girecek toprağa

Aman aman aman aman
Ölürem ben ayrılamam

Dün gece ben uymamışam
Uyhıma ben doymamışam
Kırpık ben seni keserem
Yarım gelmiş duymamışam

Aman aman aman aman
Ölürem ben ayrılamam

Bülbülleri har ağlatır
Aşıkları yar ağlatır
Ben feleğe neylemişem
Beni her bahar ağlatır

Aman aman aman aman
Ölürem ben ayrılamam

PALAN DAĞI

Ses sanatçısı, bestekar Aziz Yıldız, Urfa'dan ayrılarak Erzurum'da asker olan kardeşini görmeye gider. Askeri kışla, Palandöken Dağları'na karşıdır. Bu arada Erzurum'u da gezer. Oradaki hanları görür. Bu türküyle asker olan kardeşinin duygularına tercüman olur. Aziz Yıldız, Urfa'ya döndükten sonra da sık sık kardeşini soran yakınlarına bu türküyü söyler. Türkünün sözleri şöyledir :

Palan Dağı dumandır
Erzurum dolu handır
Yardan haber gelmedi
Ben yardan ayrılalı
Yüreğim dolu kandır

Oy havar havar havar
Havar demekte ne var

Palan Dağı'nda kar var
Erzurum'da kimim var
Yardan haber gelmedi
Dosttan mektup gelmedi
Elbet bunda bir iş var

Oy havar havar havar
Havar demekte ne var

GURBET KAHRINI ÇEKERİM

Bestekar Şükrü Çadırcı (Şükrü Hafız) üç yaşında bir hastalıktan dolayı gözlerini kaybeder. Kalaboyunı'ndaki evlerinde ud çalmaya başladığı bir gün amcası tarafından azarlanır. Sonra babası, oğlunu döven kardeşine dönerek "Zatı bu adamın gözleri görmü. Gendi gendini ud çalarak egliy" demesi üzerine ud çalmaya devam eder. (Tabi o yıllarda ud çalmak, şarkı söylemek ayıptır. Çalgı çalanlara gevende demektedirler.) Bu nedenle Şükrü Hafız amcası tarafından azarlanmıştır.

Sonra sürekli gurbete özellikle İstanbul'a, İzmir'e gidip gelmeye başlar. Bir ara İstanbul'a yerleşmek isterse de Fehmi adlı yakınının ölmesi üzerine İstanbul'dan Urfa'ya dönmek zorunda kalır. Gerek gözlerinin olmayışı ve gerekse sürekli gurbette bulunması nedeniyle gurbet üzerine türküler yakmıştır. Yine İstanbul'da gurbette olduğu bir günde 'Gurbet Kahrını Çekerim' adlı türküyü bestelemiştir. Urfa'da olduğu zamanlarda sık sık Mikkim Tahir'le Denno'yın Bahçası'nda bir araya gelirler ve ikindiden sonra aralarında çalıp, söylerlerdi. Yine bir gün fasıl yaparken, sesinden etkilenen Mikkim Tahir ona dönerek : "Allah iki ayağıy da alsadı ne yapardıh? demiştir. Bir gün yine bir kredi nedeniyle Akçakale'de bulunan Şükrü Hafız'a banka müdürü gözleri olmadığı için kredi verilemeyeceğini söyler. Banka müdürünün odasına girer ve oturur ve müdüre krediyi toprağına mı, yoksa gözlerine mi verdiğini sorar. Müdürün toprağına demesi üzerine, yok eğer gözlerime veriyorsan sana dört ayaklı bir eşek getireyim, onda göz var, krediyi ona ver." der. Banka müdürü krediyi Şükrü Hafız'a vermek zorunda kalır.

Gurbet kahrını çekerim
Hasretle boyun bükerim.
Ben yürekten yaralıyam
Ağlar gözyaşı dökerim.

Bitmez dağların karı
Çekerim ah ile zarı
Bunca diyar diyar gezdim
Bulmadım ben nazlı yarı

Ben de sevdalı bir kuştum.
Yükseldim dağlara uçtum.
Ağlamak bana yaraşır.
Nazlı yardan ayrı düştüm

FAYDALANILAN KAYNAK KİŞİLER

Ahmet ÇADIRCI

Mustafa SUCU

Arif ÇELİK

Aziz YILDIZ

Ziya KÜÇÜK

Naci GENÇKOL

Nuri ŞERBETÇİ

Bekir SAVAŞ

Mehmet GÖZOĞLU

Mustafa SAVAŞ

Berber İsmet KAYA

Celal BUCAK

Mahmut AKAGÜN

Şükrü ALGIN

Yavuz BİRCAN

Mustafa MUTLU

Necdet YILDIRIM

Abdurrahman İNCİ

